

VÄST
GÖTLANDS
REGION

Hållbar tillväxt i Västra Götaland.

STORA UTMANINGAR FÖR EN HÅLLBAR FRAMTID

Förord

Den här skriften handlar om vår gemensamma framtid i Västra Götaland. En framtid vi önskar en omfattande diskussion kring. En framtid som vi vet är möjlig att påverka. En framtid vi är beredda att ta vårt ansvar för.

Vår utgångspunkt för diskussionen är hållbar utveckling. Enkelt uttryckt innebär det att vi i utvecklingsarbetet ska tänka långsiktigt, se till mänskliga behov i första hand och att vi ska beakta sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter.

Regionfullmäktige i Västra Götalandsregionen beslutade 1999 enhälligt om en regional utvecklingsstrategi (RUS) för Västra Götaland. Arbetet med att ta fram RUS genomfördes i nära samverkan med kommuner, statliga aktörer i länet, näringsliv och fackliga organisationer samt med ett stort antal andra intressenter i regionen. Strategin ska fungera som en gemensam bas för insatser som stärker Västra Götaland som en attraktiv region att bo och verka i. Strategin har 10 mål. Hållbar tillväxt är övergripande för dessa mål.

På uppdrag av Regionfullmäktige i Västra Götaland och i samverkan med ett stort antal organisationer i länet ska ett Strategiskt program för hållbar tillväxt tas fram till sommaren 2003. Regionstyrelsen och Utvecklingsgrupp Väst har antagit ett direktiv för arbetet. Det ska utformas så att det kan fungera som underlag för revidering av RUS och för de nya tillväxtprogrammen under 2003. Vårt tidsperspektiv är tio till femton år.

Noteringar.

Västra Götalandsregionen har av regering och riksdag fått ansvar att driva de regionala utvecklingsfrågorna i Västra Götalands län. Detta diskussionsunderlag är steg två i ett mer omfattande utvecklingsarbete kring hållbarhet och regional utveckling.

FÖRSTA STEGET

Det första steget genomfördes 2001 och innebar:

- *genomgång av hållbarhetsbegreppet,*
- *identifiering av indikatorer för hållbarhet,*
- *analys av utvecklingen i Västra Götaland under 1990-talet,*
- *diskussion av pågående processer på området,*
- *genomgång av motiven för att arbeta med hållbarhet på regional nivå samt*
- *försök att blicka mot framtidsfrågor i Västra Götaland.*

Roland Andersson
SOCIALDEMOKRATERNA

Mikael Cederbratt
MODERATA SAMLINGSPARTIET

ANDRA STEGET

Utän att i förväg ta ställning i enskilda sakfrågor går vi nu ut med ett diskussionsunderlag. Vi vill ha en omfattande och öppen diskussion. Underlaget handlar om stora utmaningar för en hållbar framtid i Västra Götaland.

Monica Selin
KRISTDEMOKRATERNA

TREDJE STEGET

Det tredje steget blir att ta fram målsättningar och insatser för ett strategiskt program för hållbar tillväxt i Västra Götaland. Målet är att programmet ska spela en viktig roll i framtiden som vår gemensamma bas för utvecklingsarbete. Det tredje steget är konkret - så här ska vi arbeta - detta ska vi genomföra. Då ska vi också ta politiska beslut.

Carina Åström
VÄNSTERPARTIET

Kent Johansson
CENTERPARTIET

MÅLET

Vårt gemensamma mål är en hållbar utveckling där dagens behov tillgodoses utan att kommande generationers möjligheter äventyras. Hållbar tillväxt är medlet och innebär en tillväxt som tar hänsyn till människa, miljö och ekonomi.

Eva Eriksson
FOLKPARTIET LIBERALERNA

INSPEL OCH SYNPUNKTER

Utvecklingsgrupp Väst som representerar ett brett partnerskap för utvecklingsarbete har tillsatt en arbetsgrupp som bidragit i arbetet med att ta fram detta material. Idéer och synpunkter kan lämnas via kontaktpersonerna för dessa organisationer eller till representanterna för Västra Götalandsregionen (se sista uppslaget). Det går också bra att gå in via Västra Götalandsregionens hemsida (www.vgregion.se/regional_utveckling/) och där ge sin syn på saken. Här finns också utrymme att lämna förslag på hur utmaningarna bör tacklas. Vilka är de viktiga insatserna/åtgärderna för en hållbar framtid i Västra Götaland? På hemsidan finns en mer detaljerad tidplan för arbetet.

Stefan Kristiansson
MILJÖPARTIET DE GRÖNA

Rune Lanestrand
SJUKVÅRDPARTIET FOLKETS VILJA

Vi inbjuder med detta underlag alla som önskar medverka i processen för en hållbar framtid för alla i Västra Götaland.

Innehåll

SAMMANFATTNING	5
EN GEMENSAM VISION	8
ATT MÄTA OCH VÄGA HÅLLBARHET	13
ETT OMVÄLVANDE ÅRTIONDE	17
FRAMTIDSFRÅGOR	22
UTMANINGAR	26
DAGENS MÅL I REGIONENS UTVECKLING	36
REFERENSLITTERATUR	38
KONTAKTPERSONER	39

Stora utmaningar för en hållbar framtid – sammanfattning

En viktig del av vår gemensamma strävan att nå en bra utveckling för invånarna i Västra Götaland är vilka framtidsfrågor vi väljer att fokusera. Det är beslut som styr hur vi i Västra Götaland, i företag, organisationer och med offentliga medel, kan stärka förutsättningarna för vår långsiktiga utveckling. Det påverkar också vilka frågor vi gemensamt driver på den nationella och internationella nivån.

Västra Götalandsregionen har ansvar för att samordna utvecklingsarbetet på regional nivå. Den Regionala utvecklingsstrategi (RUS) som beslutades 1999 är styrande också för de statliga satsningarna på utvecklingsarbete i Västra Götaland. Den genomförs genom 10 utvecklingsmål. Hållbar tillväxt är Mål 1 i RUS. Hållbar tillväxt är vägen till en hållbar utveckling och innebär en tillväxt som tar hänsyn till människa, miljö och ekonomi.

Inom det regionala utvecklingsarbetet och med bakgrund i revideringen av RUS år 2003 och tillväxtprogram från 2004 har Regionfullmäktige beslutat att ett Strategiskt program för hållbar tillväxt ska tas fram. Regionstyrelsen och Utvecklingsgrupp Väst har beslutat om direktiv för arbetet. Tidigare arbeten i Västra Götaland, med en bred genomgång av hållbarhetsfrågan i ett regionalt perspektiv, utgör basen för denna skrift som ska fungera som ett **underlag för debatten**.

Vi vänder oss mot framtiden. Även om Västra Götaland i grunden är en stark region saknas inte utmaningar. En relevant utmaning för hållbarhet utmärks av att den handlar om avgörande frågor för vår livskvalitet eller frågor där våra sociala, miljömässiga eller ekonomiska tillgångar är hotade. Kostnaderna av att inte göra något är ojämnt fördelade. Problem som förvärras med tiden och som har ett generationsperspektiv behöver lyftas fram. Vi bör koncentrera vårt sökande till frågor där det är särskilt viktigt att vi agerar med utgångspunkt från den lokala och regionala nivån.

I denna skrift redovisas sju utmaningar som uppfyller de beskrivna villkoren. De bygger på en analys av den tidigare utvecklingen och en diskussion om stora framtidsfrågor. Utmaningarna kan ses som exempel och ge inspiration för egna funderingar. De kan också fungera som underlag för synpunkter och idéer kring viktiga mål och på vad som behöver göras. Tillsammans täcker de den ekonomiska dimensionen, liksom den sociala och miljömässiga. I allt vi gör och för att klara dessa utmaningar behövs samordning, mobilisering och kommunikation och ett fokus på teknikutveckling.

Vi i Västra Götaland har en vision om Det goda livet. Ett aktivt, meningsfullt och utvecklande liv för män och kvinnor. Med hållbarhet i centrum för utvecklingsarbetet ökar betydelsen av att se till kommande generationer och deras förutsättningar. Utgångspunkten är barnen. En region som är bra för barnen är en attraktiv och konkurrenskraftig region i framtiden. Beslut som tas med barnens bästa för ögonen blir bra hållbara beslut. Barn som ges likvärdiga och starka förutsättningar att växa upp är grunden för samhällets fortsatta utveckling. För en bra framtid och ett gott liv i Västra Götaland. **En region för barnen** ger barn och ungdomar social och kulturell stimulans, den ger rika förutsättningar att nå egna livsmål i en hälsosam och varierande miljö.

1. En gemensam region
2. Eget ekonomiskt nyskapande
3. Bra utbildning, fungerande arbetsmarknad
4. Öppenhet och mångfald
5. Aktiva invånare, folkhälsa
6. Miljöeffektiv region
7. Förnybara system

Utmaningar

På längre sikt är det en realistisk vision att se Västsverige som en väl sammanhållen region. **En gemensam region** ger fler möjligheter till arbete, utbildning, vård och omsorg, kultur och fritid. En mer sammanhållen region, som bygger på att de olika delarna förstärker varandra, är en förutsättning för ökad ekonomisk tillväxt och ekonomisk trygghet. Den gemensamma regionen ger mer gemensamma resurser att fördela såväl i Göteborgsregionen, Skaraborg, Sjuhärad som Fyrbodalen. Investeringar i infrastruktur och utveckling av kommunikationssystem med ökad tillgänglighet för alla, har avgörande betydelse om vi vill ha en gemensam region. Även kopplingarna till omvärlden måste stärkas.

Eget ekonomiskt nyskapande är en väsentlig nyckel till ett mer robust och livskraftigt samhälle i framtiden. För att mildra dagens beroende av andras beslut behöver vi på sikt utveckla en förmåga att öka omvandlingstakten i vårt eget näringsliv. Liksom vår förmåga att ständigt och från egna kompetenser utveckla nya produkter, processer och koncept som förmår konkurrera på världsmarknaden. Vägen dit går via ökat entreprenörskap, kunniga och kompetenta invånare och företag i nätverk – i samverkan med utbildning och forskning med starkt stöd av det politiska systemet.

Bra utbildning och fungerande arbetsmarknad. Barn och ungdomar har rätt till en bra och likvärdig start i livet. Bra utbildning lägger grunden för ett gott liv. Med fler som har högre utbildning ökar möjligheterna för personlig tillfredsställelse men också för en stark utveckling i Västra Götaland som helhet. De ständiga obalanserna mellan utbud och efterfrågan på arbetskraft måste minska och kompetensutvecklingen öka. Svenskar med utländsk bakgrund behöver ofta prioriteras. Den könsuppdelade utbildnings- och arbetsmarknaden ger nackdelar för ekonomin, för invånarna, för företagen och skapar ett samhälle som cementerar skillnader mellan könen. Den måste brytas, med start i utbildningssystemet. Ett system som också måste vara nära kopplat till det omgivande samhället.

Öppenhet och mångfald. Öppenhet mot omvärlden och en positiv syn på mångfald ska prägla Västra Götaland i framtiden. Vår välfärd bygger till stora delar på influenser från andra länder i form av invandring och investeringar. Med hållbarhet som ledstjärna i utvecklingsarbetet gäller öppenheten hela vår omvärld. Många människor i Västra Götaland lever i utanförskap, ofta i särskilda bostadsområden i storstäder, men också på andra orter. Det offentliga har ett stort ansvar för den utveckling vi nu kan avläsa – och ett ansvar för att vända situationen. Att den *kan* vändas är avgörande för framtidens syn på mångfald.

Aktiva invånare är en förutsättning för ett starkt socialt kapital, det utvecklade civila samhället och för all tillväxt och förnyelse. Aktiva invånare är kreativa och viljestarka individer som förverkligar sina idéer i arbetslivet, som anställda eller företagare, och på fritiden. En tillåtande samhällskultur är en förutsättning. Den bejaktar och stödjer mångfald, är öppen mot omvärlden och andra kulturer. Ett aktivt samhälle stimulerar delaktighet, det civila samhället, kultur och föreningsliv och är liksom ett tryggt samhälle grunden för att också barnen ska ges möjligheter att utvecklas utifrån sina förutsättningar. Ett samhälle eller ett arbetsliv som ger ständigt ökade ohälsoproblem är inte effektivt, inte dynamiskt och därigenom inte långsiktigt livskraftigt.

Folkhälsa byggs av en hälsosam miljö (inklusive arbetsmiljö), goda levnadsvanor och fungerande sjukvård.

Noteringar.

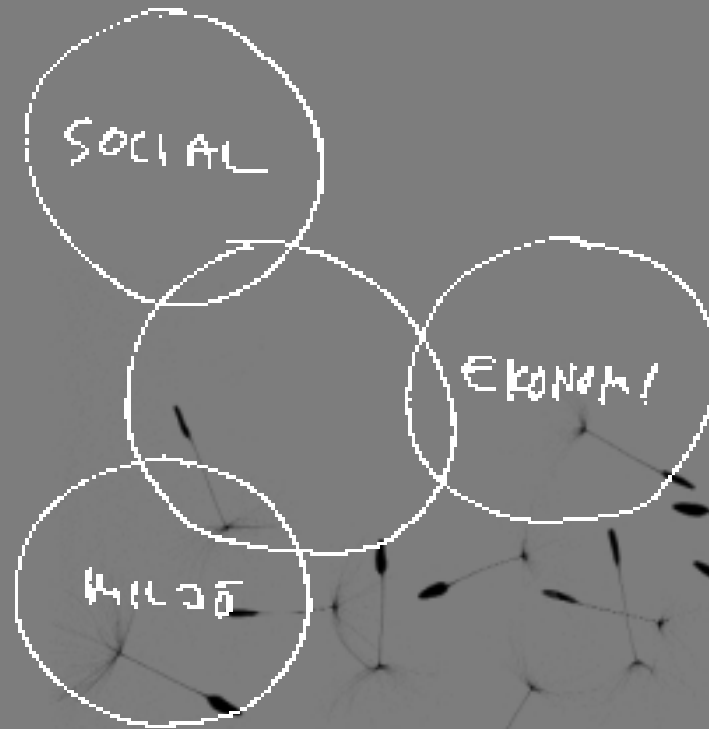
Begreppet mångfald täcker medborgare av olika kön, med olika härkomst/bakgrund, med funktionshinder och med olika sexuell läggning.

Hållbar tillväxt, en väg
mot det goda livet

SAMBAND. HÅLLBAR TILLVÄXT I TRE DIMENSIONER. LIKA VIKTIGA OCH ÖMSESIDIGT BEROENDE AV VARANDRA.

Livskraft för människa, miljö och ekonomi kräver dynamik

Hållbarhet är livskraft. En livskraftig miljö präglas av mångfald, variation, en förmåga att leva i samklang med andra system och att förändras och utvecklas från egna resurser. Kort sagt att vara dynamisk. På samma sätt kan kraven på det ekonomiska och sociala systemet översättas i termer av dynamik.

försiktighet

Det grundläggande kravet för hållbarhet för invånarna, för miljön och i ekonomin kan sammanfattas i **försiktighetsprincipen**. En princip som hittills oftast använts inom miljöområdet men som gäller alla frågor där vi riskerar oåterkalleliga förluster av värden för vår generation eller kommande generationer.

Klimatfrågan är i dag det givna exemplet. Utfiskningen av Västerhavet och våra kustvatten är en liknande fråga regionalt. Exempel från ekonomin kan hämtas från det som skett i Argentina under vintern 2001/2002, där de grundläggande institutionella systemen för en fungerande ekonomi efterhand raserats.

I den sociala dimensionen kan vi på hemmaplan fråga oss vilka konsekvenser det ökade sociala utanförskapet – ofta synligt i utkanten av storstäder och särskilda bostadsområden – har och kommer att få.

anpassning

Det andra kravet som hållbarheten ställer i de tre dimensionerna är **anpassning eller förändringsförmåga**. För att vi ska kunna tala om hållbarhet i miljön krävs att miljön har kraft att förändras i takt med de omgivande förutsättningarna. Ett krav som innebär att tydliga gränser kan och måste sättas upp för ekonomins och invånarnas påverkan på miljön.

På samma sätt är en hållbar ekonomi en ekonomi som klarar marknadens och omvärldens skiftningar med egen kraft. Också i den sociala dimensionen måste såväl invånare som sociala och kulturella strukturer vara livskraftiga under förändring. Förmåga till anpassning bygger på variation och mångfald - och kraft till förnyelse.

effektivitet

Det tredje kravet gäller **effektivitet**. Det gäller både för miljön, invånarna och som ett grundkrav för en konkurrenskraftig ekonomi. Dagens utveckling av ohälsa i samhället är ett tydligt tecken på att varken det sociala samspelet eller ekonomin, i ett hållbarhetsperspektiv, fungerar effektivt.

Andra exempel kan hämtas från miljön. Effektiv användning av energi och andra resurser är en absolut förutsättning för att klara de globala utmaningarna.

Noteringar.

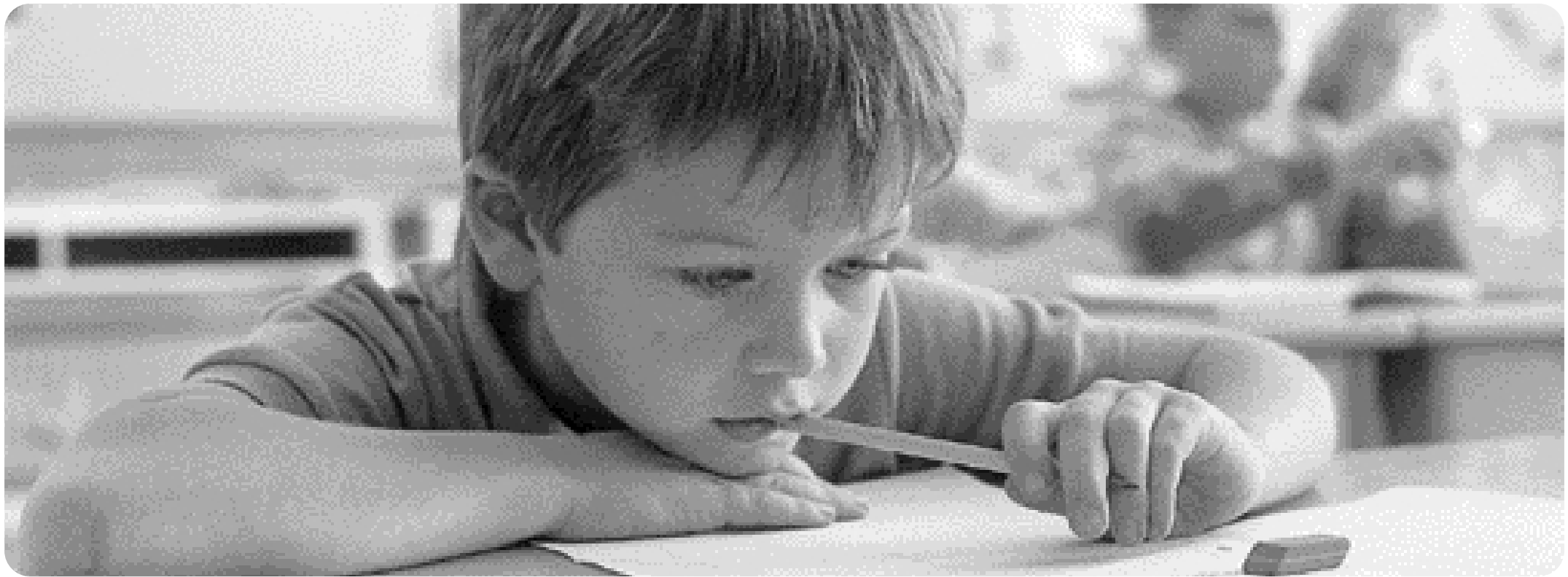

Agera lokalt men tänk globalt

En principiellt viktig fråga då det gäller vad vi kan och bör göra handlar om betydelsen av att agera lokalt men tänka globalt. Den tilltagande internationaliseringen gör det svårt att bedöma miljöeffekter, sociala och ekonomiska effekter i omvärlden, av den egna konsumtionen och produktionen. Varje land eller region har alltså att **i första hand** ta ansvar för det man själv gör - på det sociala området, i miljön och ekonomin. Gör alla rätt överallt blir summan bra.

Flera av de grundläggande hållbarhetsfrågorna kräver internationell samverkan och gemensamma lösningar. Globala problem kräver då globala lösningar. Ensidiga strikta regleringar, särskilt för ett litet land som Sverige, innebär i det perspektivet inte säkert att en hållbar utveckling underlättas. På samma sätt bör krav från producenter om "det svenska" eller kanske det europeiska som överlägset eller skyddsvärt tas med en stor nypa salt.

Idealiskt bör också insatser för att komma tillrätta med globala problem ske där effekterna av varje insatt resurs är som störst. Vi får då bäst valuta för pengarna. Inom ex.vis klimatpolitiken leder resonemanget till att handel med utsläppsrättigheter är klokt, under förutsättning att det finns ett grundläggande åtagande hos alla parter att göra en insats på en lägsta nivå. Att inte godta barnarbete är ett annat exempel på vikten av global samverkan. Barn i arbete som inte får möjlighet att utveckla grundläggande färdigheter är socialt ohållbart.

Regionernas roll viktig

Vad regionerna gör är viktigt. På den regionala nivån möts en ofta sektoriserad nationell och internationell politik. Här ska övergripande intentioner översättas i fungerande praktiska lösningar som tar hänsyn till lokala och regionala förhållanden. Regionalt kan invånare, företag och organisationer (utifrån de generella förutsättningar som ges) välja att agera på ett sätt som leder samhällsutvecklingen i hållbar riktning, för invånare, miljö och ekonomi, eller välja att inte göra det. Hållbarhet som ramverk för breda och beslutföra regionala partnerskap är väsentligt för framtiden i Västsverige.

Att mäta och väga hållbarhet

Förutsättningarna för en hållbar utveckling i Västra Götaland är sannolikt bra. Nationella och internationella studier visar samstämmigt att den samlade produktionen ökar över tiden, även då vi försöker ta hänsyn till hur vi sliter på realkapital och miljö. Därmed ökar de samlade resurserna för en hållbar utveckling. Analyser visar också att det egentliga sparandet är positivt, alltså resultatet då hänsyn tas till förslitning på realkapital, natur/miljö och till investeringar i mänskligt kapital. De samlade tillgångarna ökar alltså över tiden. Den svenska långtidsutredningen konstaterar dessutom att priserna i Sverige i stor utsträckning täcker in de s.k. externa kostnaderna för påverkan på miljön.¹

Slutsatserna står för många i skarp kontrast till de larmrapporter som talar om en hotande klimatkatastrof, om fattigdom och utanförskap, övergödda hav, försurade vatten, pensions-system i kris etc. I bedömningarna av välfärd och sparande finns allvarliga brister. Har fler eller färre kommit i arbete? Ökar eller minskar påverkan på klimatet, havet och fisken? Hur utvecklas produktiviteten? Vad sker med människors hälsa? Allt detta är exempel på frågor som bör besvaras positivt för att tillväxten ska anses vara hållbar.

Frågan om hållbarhet blir konkret först då tankarna beskrivs med "indikatorer", mått som innefattar frågans hela bredd. Indikatorer kan användas för olika syften. För att studera utvecklingen historiskt, för att sätta mål och ge riktlinjer för arbetet med hållbarhet, men också som stöd vid prioritering av insatser. Indikatorerna måste beskriva miljön, sociala förhållanden och ekonomin.

Här redovisas ett antal indikatorer på övergripande nivå som täcker de nödvändiga aspekterna av hållbarhetsbegreppet.² De mått vi därefter väljer för att representera indikatorerna är beroende av syftet men ska täcka frågor om vad som utmärker livskraft och dynamik i dessa dimensioner, på den lokala eller regionala nivån. Denna indikatoruppsättning uppfyller dock ett annat väsentligt villkor. Den är tillräckligt bred för att omfatta det relevanta, men så begränsad att den blir överskådlig. Om vi önskar ett alternativ där ett fåtal indikatorer beskriver visionen om "Det goda livet" och hållbar tillväxt bör **viljan att få barn** och vår uppfattning om **i vilken omfattning vi lever meningsfulla och utvecklande liv** väljas.

INDIKATORER. HÅLLBAR TILLVÄXT I TRE DIMENSIONER.

EKONOMISKA	SOCIALA	MILJÖ
Ekonomisk utveckling Produktivitet Investeringar Finansiell stabilitet Nyskapande Infrastruktur	Utbildning Arbetsliv Hälsa Inkomster Delaktighet Kreativitet	Klimat Biologisk mångfald Ekosystem Luft Mark Vatten

¹ OECD, Frameworks to Measure Sustainable Development, An OECD Expert Workshop, Långtidsutredningen LU 1999/2000, Bossel, H., Indicators for Sustainable Development.

² Utgångspunkt är ett förslag till indikatorer för utfallsanalys som OECD publicerat. Denna lista har efter ingående diskussioner reviderats och kompletterats med indikatorer som tydligt täcker ytterligare några förutsättningar för hållbar tillväxt som delaktighet, nyskapande, infrastruktur, kreativitet, ekosystem.

indikatorer för ekonomiska dimensionen

Produktion, produktivitet, finansiell stabilitet, investeringar, nyskapande samt infrastruktur är övergripande indikatorer för den ekonomiska dimensionen. Ekonomiskt hållbar tillväxt är en ekonomi som växer och omvandlas med sunda finanser, samhällsekonomisk balans och hög produktivitet.

Att produktionen ökar är väsentligt, inte minst för att skapa nya resurser till barn och gamla, till hälso- och sjukvård, utbildning och pensioner. De samlade inkomsterna i hushållen i regionen bör öka som en effekt av tillväxten.

Tillväxt i ekonomin kräver ökad produktivitet. Att inte förbruka resurser i förtid kräver att det hållbara sparandet är positivt över tiden. Det är givetvis också avgörande för att nödvändiga investeringar ska kunna genomföras. Finansiell stabilitet, i form av hanterbar skuldsättning - ett av kraven för ett starkt penningvärde, är ett av försiktighetskraven i den ekonomiska dimensionen.

Till detta kommer att vi bör vara uppmärksamma på omvandlingstakten i vårt eget näringsliv samt på vår förmåga att med egna kompetenser utveckla nya produkter, processer och koncept som förmår konkurrera på världsmarknaden.

En bra infrastruktur krävs som gör det möjligt att effektivt knyta samman arbete/boende, boende/utbildning och boende/fritid, som skapar god tillgänglighet till vård, omsorg, kultur etc. och som klarar kontakterna med omvärlden för såväl privatpersoner som för företag och organisationer.

indikatorer för sociala dimensionen

Arbetsliv, utbildning, hälsa, inkomster, kreativitet och delaktighet är övergripande indikatorer för den sociala dimensionen. Denna utgår från människors lika värde och handlar om frågor som mänsklig utveckling, delaktighet och lika möjligheter. Skillnader som beror på kön, etniskt ursprung och/eller funktionshinder ska minska för att tillväxten ska vara hållbar.

Att delta i arbetslivet, att ha en meningsfull arbetsuppgift, ger identitet, inkomster och ökad valfrihet för invånarna. Deltagande i arbetslivet är en grundbult för hållbarhet i den sociala dimensionen. En ekonomisk tillväxt som leder till utslagning och utanförskap är inte hållbar. Arbetslöshetens utveckling är ett viktigt kompletterande mått.

Ökande livslängd och sjunkande spädbarnsdödlighet är två viktiga mått på hälsa i ett längre perspektiv. Låg spädbarnsdödlighet är en indikator på en väl fungerande mödra- och barnhälsovård men kan också vara ett indirekt mått på ett lands totala sjukvårdskapacitet. Ohälsotalen är väsentliga som ett uttryck för hur hälsosituationen utvecklas närmare i tiden och med koppling till arbetsliv och samhällsutvecklingen i stort. Den mentala hälsans utveckling behöver följas.

Noteringar.

INDIKATORER FÖR HÅLLBARHET

Ett stort antal initiativ där indikatorer för hållbarhet tagits fram och utvecklingen inom dessa studerats har tagits under senare år. På det sista uppslaget, i listan med referenslitteratur, finns hänvisningar bl.a. till den första svenska uppsättningen (SCB), till den nationella strategin för hållbar utveckling samt till arbetet med de regionala miljömålen.

Goda möjligheter att få utbildning och kunskapsnivåer som höjs successivt är en del av ett samhälle i utveckling. Utbildningsnivån är också den indikator som visar sig ha starkast betydelse för utfallet i de andra variablerna inom den sociala dimensionen. De med högre utbildning uppskattar oftast livet mer, har oftare arbete, högre inkomster, är friskare och lever längre (OECD 2001 b).

Inkomstindikatorn har två sidor. Den disponibla inkomsten bör stiga över tiden och klyftorna mellan invånarna får inte bli för stora. I ett hållbart samhälle bör inkomstökningar komma alla grupper till del. En samhällsutveckling med en ekonomisk tillväxt som enbart ett fåtal får del av eller som leder till att stora grupper ställs utanför skapar stora problem på sikt, också för miljön och samhällsekonomin.

Kreativa och företagsamma invånare är en förutsättning för ett starkt samhälle, för all tillväxt och utveckling. Kreativa invånare har vilja att utvecklas och kraft att förverkliga sina idéer på sin fritid, som företagare eller som anställda. Ett starkt socialt kapital och ett levande civilt samhälle bygger på män och kvinnor som vill något.

Ett scenario där var och en av ovanstående indikatorer utvecklas i rätt riktning, samtidigt som samhället utvecklas mot lägre delaktighet, där det sociala kapitalet urholkas, är inte hållbart. Yttrandefrihet, möjlighet att välja företrädare i fria och demokratiska val och ett samhälle där individerna känner trygghet är minimikrav. Utveckling av valdeltagandet, av grövre brottslighet samt könsfördelningen bland de som företräder invånarna i politiskt valda församlingar är några av de mått som kan användas. De behöver kompletteras med fler studier kring hur invånarna själva ser på sin livssituation i Västra Götaland. Möjligheten att faktiskt påverka och känna delaktighet i samhällets utveckling är fundamentalt för en hållbar framtid. Utanförskap som leder till konflikter och våld och till ett samhälle med misstro mellan invånarna **är det långsiktigt största hotet** mot en hållbar utveckling.

Social sammanhållning förknippas ofta med kultur. Kulturbegreppet är mångfacetterat och berör praktiskt taget alla delar av samhällslivet. Kultur handlar om att vårda kulturarvet men också om bildning och fritt kunskapsökande. Alla ska ha rätt att ta del i kulturlivet. I en internationaliserad värld och i ett Sverige som allt mer präglas av etnisk mångfald ställs stora krav på insikt i och förståelse för det egna såväl som andras kulturella arv.

Kulturella skillnader leder till klyftor. Ökade kunskaper om kulturella olikheter kan överbrygga dessa klyftor. Det mångkulturella samhället har ett avgörande försteg. Kultur stimulerar och utvecklar kreativitet, något vi har stort behov av i framtiden.

Noteringar.

---

indikatorer för miljö- dimensionen

Hållbar tillväxt för miljön handlar om förnybara ekosystem, biologisk mångfald och en hälsosam livsmiljö. En indikatoruppsättning bör innehålla mått för klimat, biologisk mångfald och ekosystem vilka kompletteras med avgörande frågor för vår luft, vår mark och vårt vatten.

I den utfallsanalys som Västra Götalandsregionen tidigare genomfört har utsläppen av koldioxid, kväveoxider och svaveloxider i förhållande till produktion och invånarantal studerats. Utvecklingen av den biologiska mångfalden följs bl.a. genom en redovisning av omfattningen av de åtgärder som görs för att bevara särskilt värdefulla miljöer/biotoper. Än viktigare är att diskutera i vilken mån mark och vatten i regionen brukas på ett sätt som gör att ekosystemen kan utvecklas och vara livskraftiga. Utvecklingen inom jordbruket, skogen och fisket har studerats liksom hur återföring av resurser i livscyklar och kretslopp fungerar.

Den nödvändiga principen för miljöindikatorerna, är att det är den egna regionens påverkan på miljön av mänskliga/ekonomiska aktiviteter som redovisas, inte någon annans.

Det är samtidigt givet att miljödimensionen inte enbart kan hanteras lokalt utan ofta bör diskuteras i ett större perspektiv. Typexemplet är nedfallet av försurande ämnen som skulle fortsätta på ca 75 % av nuvarande nivå, även om alla utsläpp i Västsverige upphörde med omedelbar verkan. Svavlet förs nu över regionen med vindarna. Flera av de frågor som blir aktuella på miljösidan måste diskuteras för ett större geografiskt område. Vårt program för hållbar tillväxt bör därför också ha klara idéer om vilken utveckling vi önskar se på nationell och internationell nivå.

Mätningarna på den lokala/regionala nivån bör i frågor där lösningarna i huvudsak skapas på nationell och internationell nivå först och främst handla om hur stora utsläpp som "krävs" för att producera enskilda jämförbara varor eller tjänster, inklusive transporter och boende, i olika delar av världen. På sikt kopplat till någon form av livscykelanalys.

I en analys av den utveckling som varit bör den absoluta merparten av indikatorerna utvecklas i rätt riktning för att utvecklingen ska kunna betecknas som hållbar. Det är lika illa om ekonomin rasar, om det sociala kittet upplöses som om delar av miljön förlorar sin förnyelseförmåga. När vi använder indikatorerna för att sätta mål i det regionala utvecklingsarbetet måste måtten ligga nära de frågor där vi tillsammans förmår påverka utvecklingen.

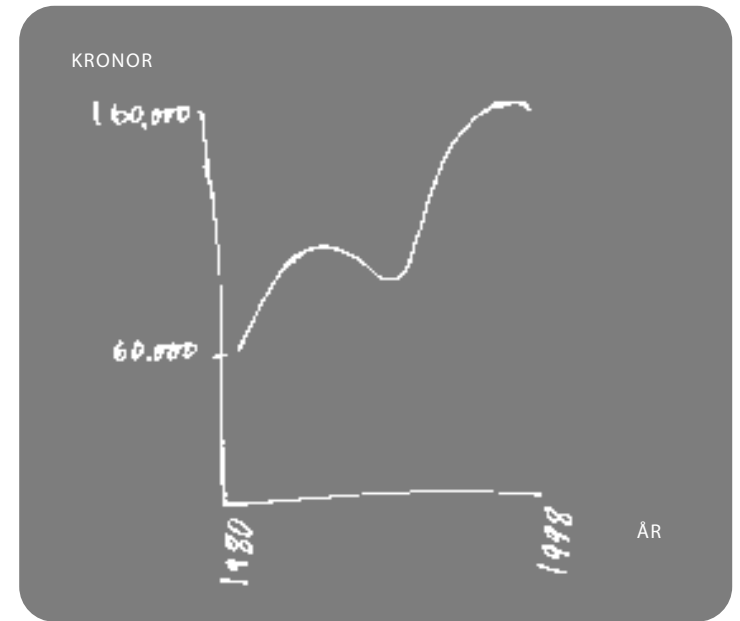

1990-talets utveckling i Västra Götaland hjälper oss att finna viktiga utmaningar för framtiden

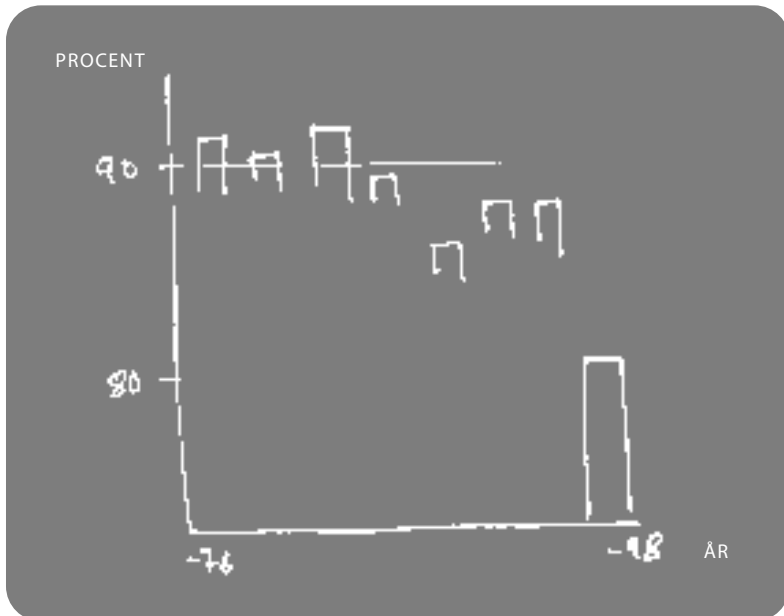
En analys av utvecklingen under 1990-talet ger tillsammans med en diskussion om förutsättningarna för hållbarhet på sikt, ett underlag för att diskutera stora utmaningar för framtiden. Analysen visar att tillväxten inte kan betraktas som hållbar.*

Efter det ekonomiska stålbadet i början av 1990-talet vände ekonomin och växte även i fasta priser under årtiondet. Påfrestningarna i den sociala dimensionen blev dock stora och bestående, särskilt i arbetslivet, för inkomstutveckling och delaktighet. Deltagande i arbetslivet minskade med mer än tio procentenheter, arbetslösheten fördubblades. Andelen med behov av socialbidrag ökade till över 100.000 invånare i slutet av 1990-talet. Våldsbrotten ökade med 50%. Valdeltagandet minskade, bland arbetslösa och invandrare med runt 10%. Utvecklingen inger stor oro för framtiden, samtidigt som den inte varit helt oväntad. De offentliga finanserna försvagades och i början av 2000-talet är ohälsotalen höga och ohälsan omfattande. Samtidigt ökade skuldsättningen betydligt, viktiga investeringar fick stå tillbaka. Utvecklingen var i huvudsak gemensam för Sverige och till stor del en effekt av nationella problem.

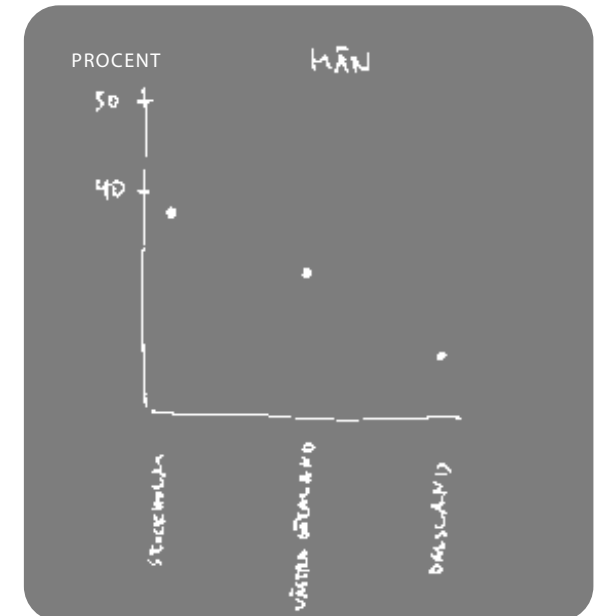
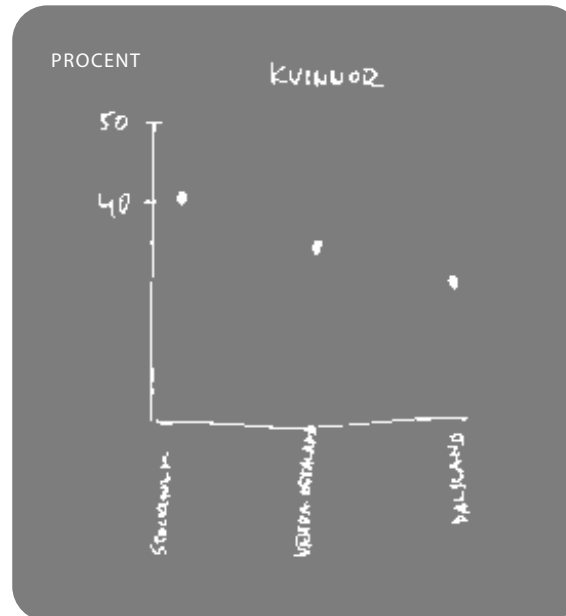
STATSSKULD PER INVÅNARE

VALDELTAĞANDE I RIKSDAGSVAL

ANDEL MED AKADEMISK UTBILDNING

* Avsnittet baseras i huvudsak på Västra Götalandsregionen, Hållbar tillväxt i Västra Götaland, 2001. Se Referenslitteratur

Miljösituationen utvecklades något bättre. Konsumenternas tryck påverkade företagen mer, klokt tillverkade produkter och återvinning började bli en självklarhet inom flera produktområden. Andelen värdefull natur som skyddas och som används på ett hållbart sätt ökade samtidigt som grundläggande tillgångar som vatten och luft fortsatte att hålla bra kvalitet. Utsläpp som påverkar klimat, övergödning och försurning minskade i förhållande till produktionen, men de totala klimatpåverkande utsläppen ökade något. Fortfarande är det dock endast en liten del av vår mark och vårt vatten som medvetet brukas efter principer som säkrar att de fortsatt kommer att utgöra livskraftiga förnybara produktionssystem. Stora frågetecken måste sättas för utvecklingen av den biologiska mångfalden, inte minst med tanke på utfiskningen av Västerhavet.

Även om utvecklingen inom den sociala dimensionen i många avseenden var svag finns också här positiva tecken. Andelen av befolkningen med högre utbildning har ökat markant. I åldern 25-59 år ersatte under 1990-talet 44.000 med akademisk utbildning (varav 1.600 med doktorsgrad) 58.000 med som högst folkskoleutbildning. Medellivslängden ökade ytterligare till 82 respektive 78 år för kvinnor resp. män. Spädbarnsdödligheten halverades från 6 avlidna per tusen födda under första levnadsåret till 3. Tillgången till kvalificerad utbildning och kvalificerad vård är god. Könsfördelningen i beslutande församlingar har jämnats ut.

I ekonomin kan vi också konstatera att omvandlingstakten i det västsvenska näringslivet mot ett högre kunskaps- och tjänsteinnehåll varit relativt snabb. Också satsningen på att få fram nya produkter från universitet och högskolor och att utveckla livskraftiga nätverk för nyskapande har varit betydande. Dessa satsningar har pågått, under olika benämningar, en längre tid.

ARBETSLIVET.

Noteringar.

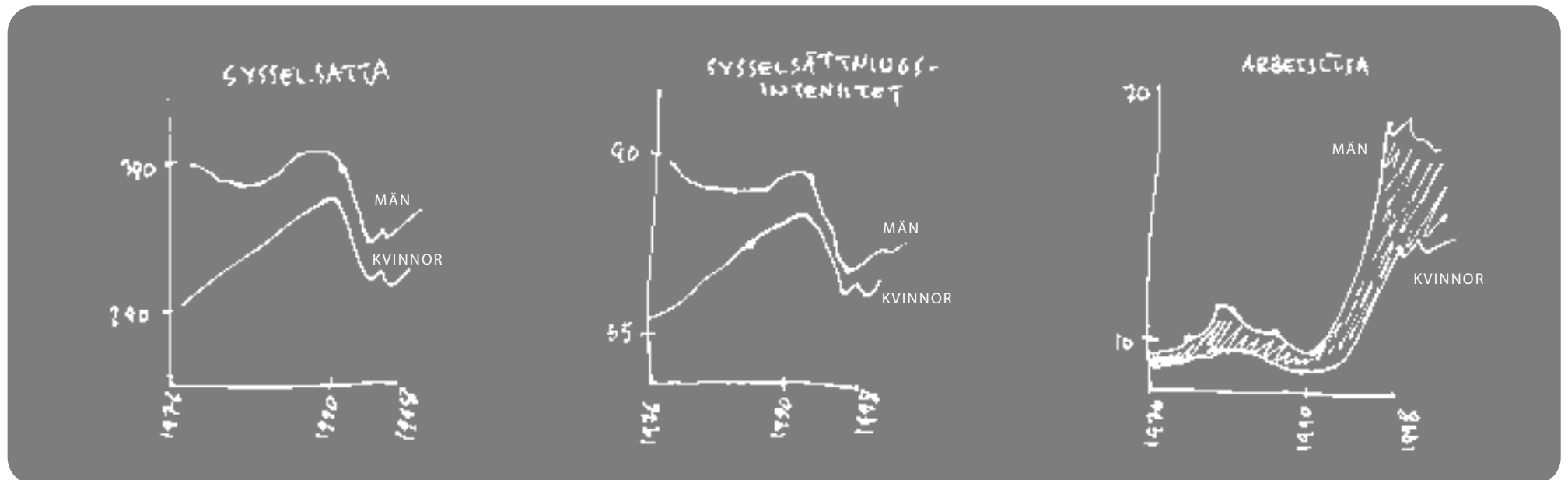

Sammantaget skapar detta - tillsammans med en i huvudsak god dynamik, där nya verksamheter och företag ersätter gamla i ett högt tempo (både konkurser och nyetableringar är många) - en bra grund för ekonomisk utveckling i framtiden. Skillnaderna är betydande mellan olika delar av regionen, men den ekonomiska utvecklingen har totalt sett ändå varit stark de första åren på 2000-talet.

Till detta kommer att infrastrukturinvesteringarna fortsatt släpa efter i Västsverige. Allvarliga olyckor i vägtrafiken, även med dödlig utgång, är vanligast i Västra Götaland. Fortfarande saknas en järnvägsanslutning till Landvetter, länets storflygplats och rikets andra flygplats. En skuffelse både för miljön och invånarnas tillgänglighet till kvalificerade transporter. Övriga svenska storstadsregioner fullbordade under 1990-talet investeringar i både läns- och landsövergripande framtidsinfrastruktur.

Denna infrastruktur knyter i dag ihop Mälardalen med Arlanda med snabb rälstrafik och Skåne med Köpenhamnsregionen och Kastrup via Öresundsbron. Samtidigt ökade den inomregionala tillgängligheten i Västra Götaland i vissa relationer och då särskilt mellan Skövdes lokala arbetsmarknadsregion och Göteborg där den möjliga restiden med järnväg förkortades drastiskt. En vidgning av den möjliga arbets- och utbildningsmarknaden är dessutom direkt synlig i relationen mellan Göteborgsregionen och Borås lokala arbetsmarknadsregion. Här är det utbyggnaden av riksväg 40 till god standard som öppnat vägen.

Noteringar.

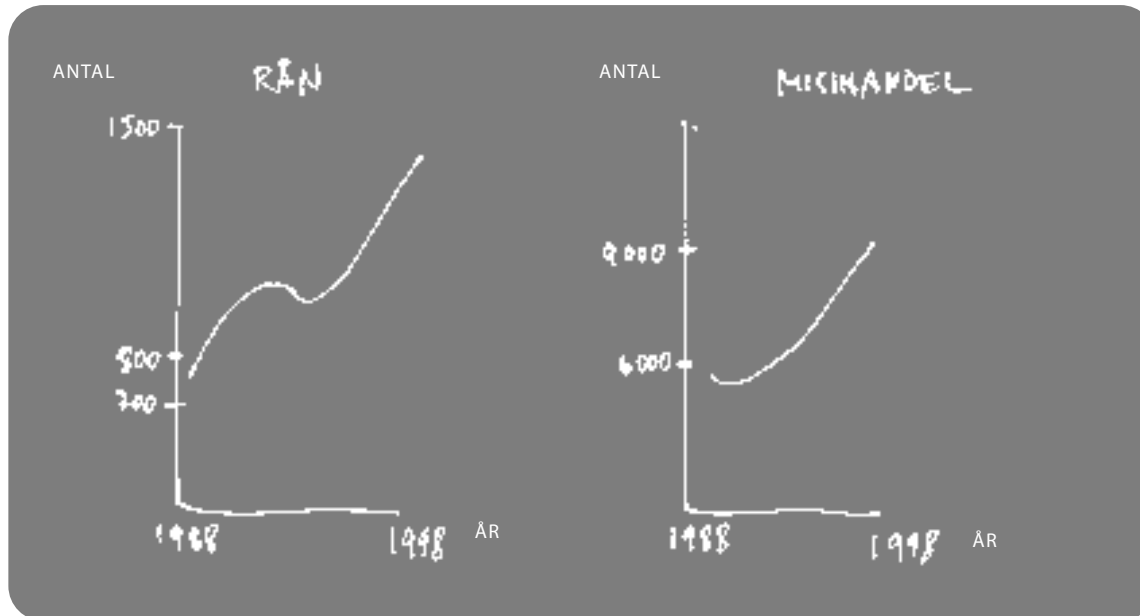
UTVECKLING UNDER 1990-TALET

Indikator	Läge 1998-2000	Utveckling
Produktion per invånare	200 tkr/invånare	+
Summerad löneinkomst	126 tkr/invånare	-
Produktivitet	430 tkr/sysselsatt	+++
Statsskuld/BNP	75%	---
Soliditet landstinget	22%	---
Arbetslöshet	7/8 %	---
Deltagande i arbetslivet	70/75 %	---
Högskoleplatser	40.000	+++
Akademisk utbildning	45/41 %	+++
Medellivslängd	82/77 år	+
Spädbarnsdödlighet	3/1000	++
Förvärvsinkomster	122/180 tkr	+
Socialbidragstagare	100.000 antal	---
Valdeltagande	81%	--
Rån och misshandel	10.400 antal	---
Andel kvinnor i politiken	40/48 %	++
Växthusgaser/person	6.5 ton CO2/år	+
Växthusgaser/produktion	0.28 ton CO2/år	+
Växthusgaser totalt	9.600 ton CO2/år	-
Svavel (SOx)/person	6,7 kg/invånare	++
Svavel (SOx)/produktion	0.29 kg/tusen ECU	++
Kväve (NOx)/person	33.7 kg/invånare	++
Kväve (NOx)/produktion	1.5 kg/tusental ECU	++
Hotade arter	30 % av däggdjur	-
Skyddade områden	6.8 % av areal (0.7 av skog)	+
Skog	10 % tillväxt	+
Fiske*	5.000 ton torsk/år (Kattegatt)	---

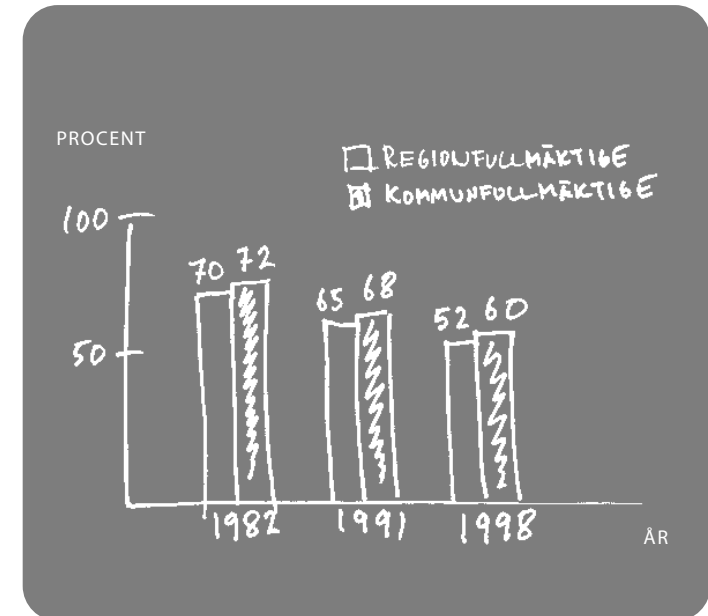
+ indikerar en utveckling som går i hållbar riktning

Källa: Västra Götalandsregionen, Hållbar tillväxt i Västra Götaland, 2001. Se Referenslitteratur
 * Medelfångst Kattegatt av torsk. Medelvärde 70-tal: ca 17.000 ton. 80-tal: ca 10.000 ton. 90-tal: ca 7.000 ton.

ANMÄLDA BROTT

ANDEL MANLIGA LEDAMÖTER I KOMMUN OCH LANDSTING

Män och kvinnor

I huvudsak innebar 1990-talet framsteg för jämställdheten i Västra Götaland. Män och kvinnor har dock fortfarande olika roller både i arbetsliv och i andra sammanhang.

Kvinnornas utbildningsnivåer fortsatte att öka snabbare än männens i alla delar av länet. Den privata arbetsmarknaden, där männen dominerar, drabbades hårdast i industrikrisen i mitten av 90-talet och männens arbetslöshet steg markant samtidigt som fler kvinnor lämnade arbetsmarknaden. I dag har skillnaderna jämnats ut, deltidsarbete är dock fortfarande betydligt vanligare för kvinnor.

Löneskillnaderna mellan män och kvinnor är till männens fördel. Medellivslängden ökar i dag snabbare för män än för kvinnor. Senare års remarkabla uppgång av ohälsotalen i arbetslivet har först och främst drabbat kvinnorna, särskilt inom vård och omsorgsyrken.

Samtidigt lever kvinnorna fortfarande längre än männen i Västra Götaland. Skillnaderna i uppfattningen om den egna hälsan är små. 1990-talet representerar också något av ett genombrott för politiska beslut av jämställda församlingar. Inom den privata sektorn och i politiska styrelser har inte motsvarande förändringar skett.

Svenskar med utländsk bakgrund

Efterhand som invandringen ändrat karaktär från arbetskrafts- till flyktinginvandring har den svenska integrationspolitiken brutit samman. Flyktinginvandrare lever nu inte sällan i stort utanförskap i det svenska samhället ofta tillsammans med socialt utslagna svenskar. Det sociala utanförskapet speglas inte enbart i arbetskraftsdeltagande, som i dag är nere på nivåer under 50 % och en arbetslöshet i denna grupp på mellan 10 och 20 % i delar av nordöstra Göteborg, utan också i direkt avståndstagande. Valdeltagandet minskar exempelvis radikalt mer i dessa bostadsområden än i övriga delar av regionen. Mycket av den nya osäkerheten och otryggheten avspeglas i ökade våldsbrott etc. De aktuella bostadsområdena omfattar stadsdelar som har lika många invånare som flera "normalstora" kommuner i Västra Götaland.

Skillnader inom Västra Götaland

Alla delar av regionen verkar under hårdast tänkbara internationella konkurrensförhållanden, och man reder sig väl. Såväl utvecklingen inom den sociala som i den ekonomiska dimensionen har dock inneburit ökade skillnader i utvecklingstakt mellan olika delar.

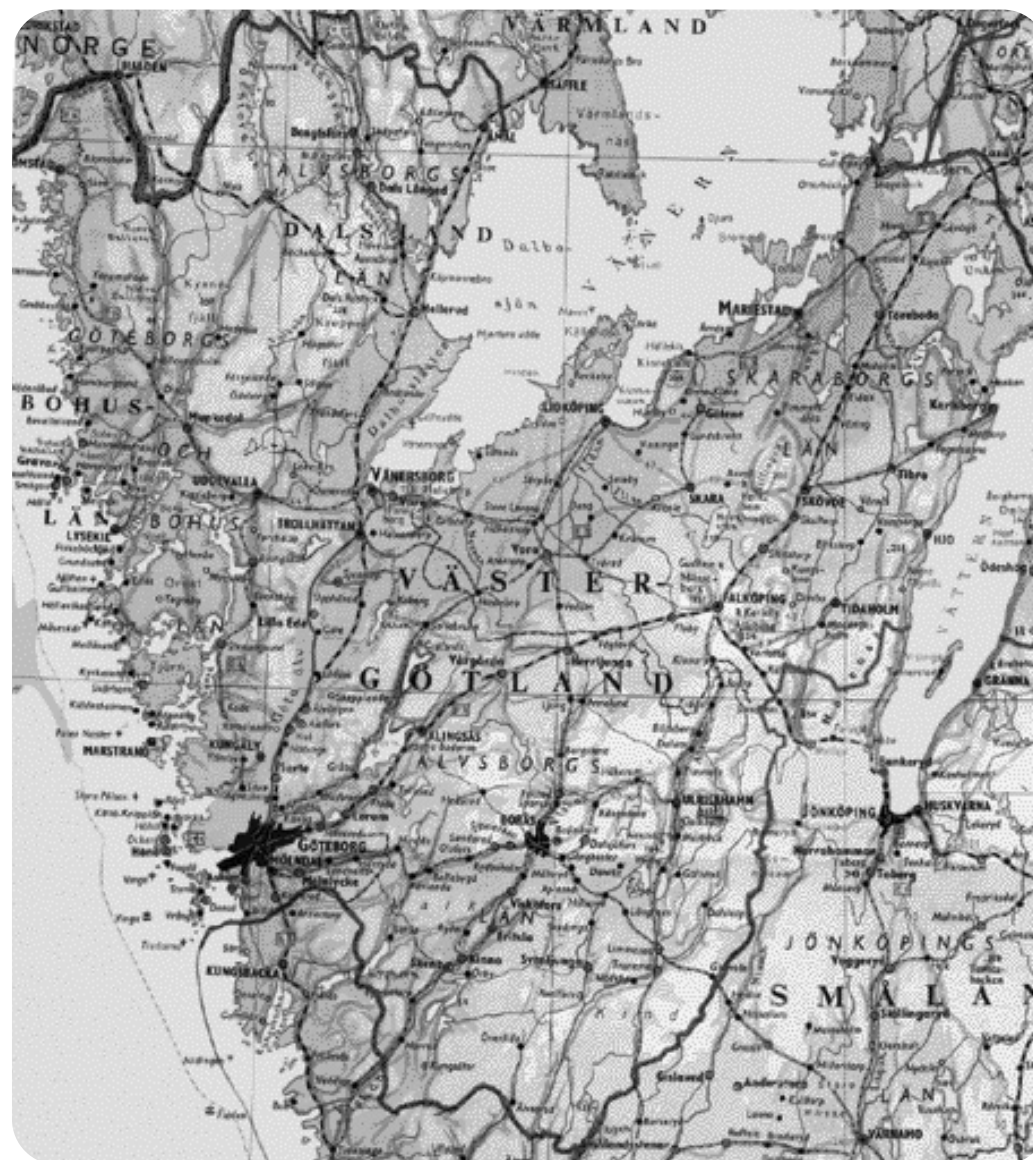
Den ekonomiska utvecklingen går snabbare i regionens centrum, i Göteborgsregionen, den går relativt snabbt i övriga lokala arbetsmarknadsregioner som har en koppling till en regional högskola, t ex Borås, Trollhättan och Skövde. Den går långsammare i de delar som ligger mer perifert och som tvingas lita till en mindre arbetsmarknad. Undantaget här är Strömstad med omnejd med en kraftfull uppgång, inte minst beroende på ökat utbyte och handel med Norge. Paradoxen är att utslagningen och de sociala problemen är störst i de delar av regionen som har den snabbaste ekonomiska tillväxten.

Sammantaget tyder mycket på att Västra Götaland under 1990-talet gick in i en period med ökad polarisering mellan olika delar av regionen och tudelning mellan individer.

1990-talet ur ett hållbarhetsperspektiv

- Svag ekonomisk tillväxt men ökad produktivitet.
- Snabb omvandling av näringslivet men ökad sårbarhet.
- Stigande löneinkomster och köpkraft i början av 2000-talet.
- Ökad skuldsättning av den offentliga ekonomin.
- Snabbt höjda utbildningsnivåer. Utveckling till europeisk toppnivå.
- Färre i arbete och fler i arbetslöshet. Kvinnor i positiv särställning i Europa.
- Ökat utanförskap. Många beroende av socialbidrag. Ökad våldsbrottslighet.
- Minskat valdeltagande. Särskilt bland resurssvaga grupper.
- Längre liv och minskad spädbarnsdödlighet.
- Ekonomisk tillväxt samtidigt som utsläpp av flera ämnen minskar.
- Fortsatt överbelastning av viktiga ekosystem, höga nivåer av vissa hälsovådliga ämnen.
- Ökade skillnader mellan regiondelar och individer.
- I huvudsak minskande skillnader beroende på kön. Oroande ohälsa.
- Fortsatt stora problem med integration för invånare med utländsk bakgrund.

VÄSTRA GÖTALAND 1960

Kartan är manipulerad. Den visar dagens Västra Götaland men med orter och infrastruktur från inledningen av 1960-talet.

Framtidsfrågor

För att finna de viktigaste utmaningarna för hållbarhet måste vi ha en idé om framtiden.

Globalt, individuellt, regionalt

Globaliseringen är ett faktum, vare sig vi vill ha den eller ej. Konkurrensen är internationell även för lokala varor. Inom EU har skatteskillnaderna mellan medlemsländerna börjat jämnas ut, lagar, regler och villkor harmoniseras allt mer. Skillnaden mellan olika länder är fortfarande stor när det gäller ekonomi, sociala faktorer och miljöfaktorer. Men på sikt är det regioner som konkurrerar med varandra om företag och människor, inte nationer. Det är i regionerna som konkurrenskraften och attraktiviteten måste sökas.

Den nya ekonomin är samtidigt en tjänsteekonomi som verkar lova mindre materialhantering och mer invånare och humankapital i centrum. Trenden är tydlig mot ett samhälle där värdeskapande i första hand baseras på kunskap, kultur, kreativitet och kommunikation. Att separera miljöpåverkan från ekonomisk tillväxt kan bli möjlig. Den har visat sig möjlig när det gäller svavel och kväve till luft under 1990-talet. Ekonomin har växt samtidigt som utsläppen minskat. Ökad individualisering är något som redan blivit tydligt både på varu- och tjänstemarknaden. Samtidigt rusar utvecklingen inom den nya biologin och informationstekniken på och ger ständigt nya lösningar på både gamla och nya problem. Utvecklingen leder till nya diskussioner om effekter på människa, miljö och ekonomi, inte minst i ett globalt perspektiv.

Framsyn

En utveckling där globaliseringen står i centrum kan medföra olika utvecklingsscenarier, mer eller mindre önskvärda för en region som Västra Götaland.

Scenarierna i den senaste stora framtidsbilden av Sverige - Teknisk Framsyn - värderar sina framtidsvisioner mot bakgrund av om utvecklingen styrs av ett fåtal eller beror på mångfald och, på en annan skala, om regionerna är viktiga eller ej.

Redan i dag sker utveckling i samtliga de fyra rutor som de två måtten ger upphov till (se bild). Ytterlägena kan representeras av Silicon Valley där en mångfald av individer och verksamheter likväl som regional utvecklingskraft är väsentligt. Sätt det i kontrast mot rutan där ett fåtal globala företag dominerar och förlägger produktion och ekonomi där det för stunden passar bäst. I utvecklingsarbetet i Västra Götaland måste vi förhålla oss till och klara en utveckling i båda dessa riktningar.

Noteringar.

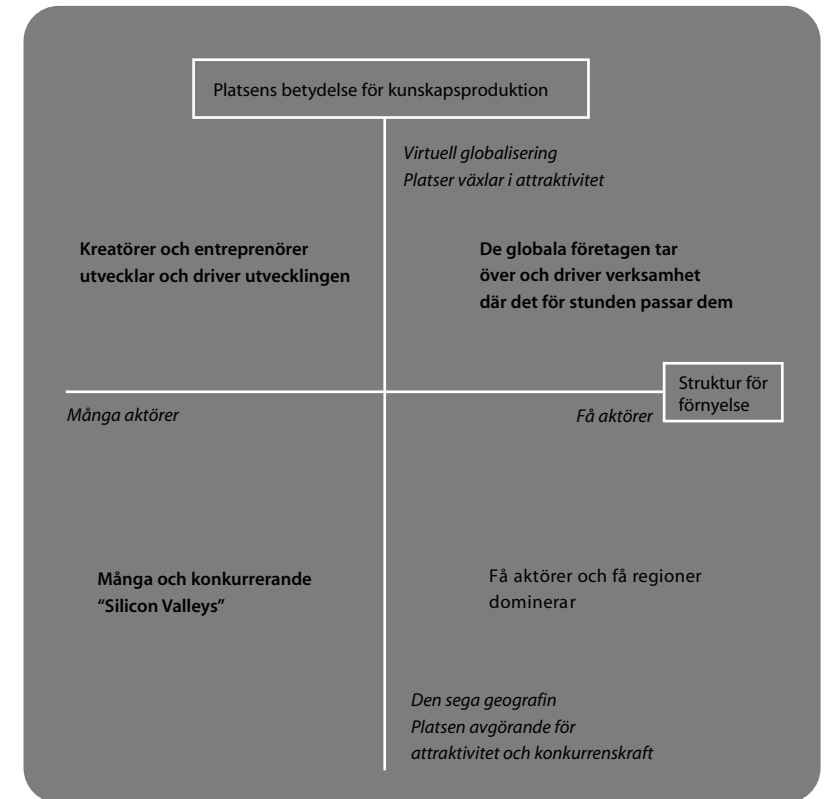
Flera viktiga utvecklingsfrågor och utmaningar sammanfaller för båda scenarierna. Hur vi hanterar de stora globala miljöfrågorna som klimatet och ozonlagret är tillsammans med frågorna om förnybara system och effektivitet i hanteringen av våra resurser några sådana. Regering och riksdag har slagit fast att de stora miljöproblemen ska vara lösta inom en generation, dvs på 20-25 år. En utmaning som både visar på tillförsikt och ställer stora krav på ett väl genomtänkt miljöarbete. Miljömål har slagits fast och de håller nu på att regionaliseras. Arbetet med hållbar tillväxt i Västra Götaland innebär att vi åtar oss att, utifrån den lokala och regionala nivåns förutsättningar, med dess verktyg och medel, bidra till att miljömålen uppnås.

Klart är också att konkurrensen om forskningsresurserna ökar vilket leder till ett behov av tydligare profilering av den västsvenska forskningen. Att ha tillgång till kvalificerad utbildning och forskning blir allt viktigare för en regions attraktions- och utvecklingskraft. Dessa frågor har direkt samband med tillgången på riskkapital. Riskvilligheten måste vara hög fört att klara en snabb omvandling i framtiden.

Teknikutvecklingsområden som anses vara avgörande i den framtida samhällsutvecklingen är givetvis väsentliga också i Västra Götaland. Den nya biologin, materialtekniken och informationstekniken är alla sådana områden. Områden där det finns omfattande kompetenser samlade i Västsverige, ofta med särskild styrka i Göteborgs-regionen. Västsvenska lärosäten har utpekats som nationellt ansvariga för forskarskolor inom områdena genomik och bioinformatik samt materialvetenskap (Chalmers) och språkvetenskap (Göteborgs Universitet). I dessa nätverk ingår högskolorna i Borås, Skövde, Trollhättan/Uddevalla.

Efter en omfattande seminarierie baserad på Teknisk Framsyn i Västra Götaland under 2001 markerades ett antal frågor som särskilt betydelsefulla för den framtida utvecklingen i Västsverige. Först och främst konstaterades att det finns anledning att ha en optimistisk syn på Västsveriges utvecklingsmöjligheter. Men det gäller under förutsättning av att vi kraftsamlar och driver utvecklingen tillsammans. Det fanns också en stor samsyn om behovet av att bidra till en utveckling som utgår från en humanistisk grundsyn med nyckelord som helhetssyn, tvärvetenskap och nätverk. Något som helt ligger i linje med hållbar tillväxt. Ett antal **framgångsfaktorer** som pekar på viktiga områden där vi behöver agera för att dra nytta av teknikutvecklingen i vår region identifierades också:

- Öka intresset för naturvetenskap i utbildningen, framför allt bland kvinnor
- Gör bristyrkena mer attraktiva
- Närhet mellan utbildning och forskning
- Ökad samverkan mellan utbildning och näringsliv
- Ökad samverkan mellan utbildningsinstitutionerna
- Formulera en vision för långsiktig utveckling av regionens infrastruktur för transporter, bostäder, utbildning etc.

Tolkning av Teknisk Framsyns scenarier. Se www.tekniskframsyn.nu

Teknisk Framsyn är ett nationellt projekt om hur samspelet mellan tekniska, ekonomiska, institutionella och sociala processer bäst kan främjas på lång sikt. Inom Teknisk Framsyn har 130 akademiker, företagare, forskare och andra identifierat Sveriges svagheter och styrkor inom åtta olika teknikområden. Blicken är riktad mot år 2020. Teknisk Framsyn talar om vad som kan komma att hända.

Ambitionen är att planera för framtiden.

se www.tekniskframsyn.nu

Den möjliga framtiden

Ett annat sätt att se på framtiden är att göra beräkningar utifrån vad vi vet i dag om tendenser i befolkning, näringsliv etc. Följande bedömning bygger på Långtidsutredningens scenario för ekonomi och befolkning. (LU 1999/2000)

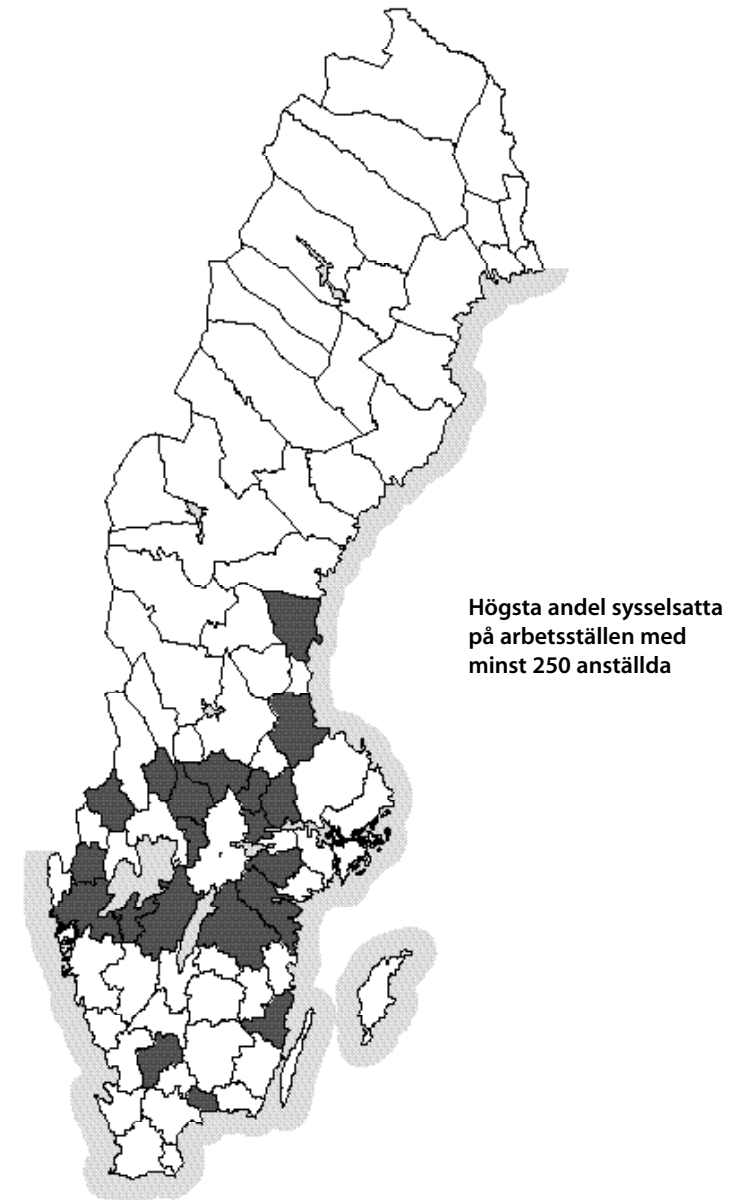
Västra Götalands befolkning bedöms öka med drygt 50.000 invånare till ca 1.550.000 år 2010. Antalet riktigt gamla, som har särskilt stor betydelse för planeringen av vård och omsorg, förväntas öka i takt med befolkningen i övrigt. Det innebär 3.000 fler invånare över 80 år eller ca 81.000 år 2010. Samtidigt växer befolkning i arbetsför ålder med ca 40.000 personer till drygt 900.000. Den s.k. försörjningsbördan minskar under hela 00-talet i samtliga regiondelar och minskar eller är konstant i samtliga hälso- och sjukvårdsområden.

Befolkningsstrukturen under de kommande 8-10 åren ger goda utsikter för tillväxt. Andelen av befolkningen som befinner sig i åldrar med låga samhällskostnader och höga inkomster är gynnsam. Senare befolkningsekonomiska analyser pekar mot att detta bör ha en stark påverkan på den ekonomiska utvecklingen i regionen. Situationen vänds efter denna bedömningsperiod i takt med att 40-talisterna går i pension. Det är viktigt att vi redan nu förbereder oss för denna tid. Det kan innebära längre arbetsliv, ökad arbetskraftsinvandring etc. en bit in på 2010.

Göteborgsregionen har särskilt goda förutsättningar i en snabbt föränderlig framtid med en väl utvecklad tjänsteekonomi. Men förväntningarna infrias inte automatiskt. Stora krav ställs på förnyelseförmågan i regionen. Västra Götalandsregionen riskerar också i framtiden att gå i inbördes otakt. De regionala obalansproblemen ser ut att bestå med särskild tyngd i Skaraborg och Dalsland.

På längre sikt borde fortsatt medvetna satsningar på ökad tillgänglighet mellan de olika arbetsmarknaderna och stora prisskillnader i boendet leda till ökad integration mellan de olika delarna av Västra Götaland. Tydliga tendenser i utvecklingen i Sjuhärad stärker detta resonemang. Utbytet mellan Göteborgsregionen och Sjuhärad ökar och nettoflyttströmmarna går under senare år från Göteborg mot Sjuhärad.

Västra Götaland är samtidigt det län i Sverige som har flest sårbara arbetsmarknader, flera präglas av en brukskultur, med ett näringsliv som domineras av ett eller ett fåtal företag med särskilt konkurrensutsatt, ofta mer standardiserad, produktion.

Sårbara LA-regioner enligt sårbarhetsindex.

Konflikter och våld det stora hotet

Konflikter inom och mellan länder raserar nutid och framtid för invånare, för miljö och för ekonomi. Vikten av en värld som präglas av fred och ömsesidig respekt avgör globalt förutsättningarna att nå en utveckling som präglas av hållbarhet. I Västra Götaland är delaktighet och en sammanhållen social utveckling grunden för ett samhälle med trygghet, utan våld och interna konflikter. Om mångfalden kan bli en tillgång är mycket vunnet. En tydlig solidaritet med och öppenhet mot vår omvärld och dess invånare ska präglade vår syn på omvärlden och våra ställningstaganden.

SVENSK OCH EUROPEISK STRATEGI FÖR HÅLLBAR UTVECKLING.

Den svenska regeringen har under våren redovisat en Nationell strategi för hållbar utveckling (Regeringens skrivelse 2001/02:172). Den fokuserar åtta strategiska kärnområden som tar sin utgångspunkt i motsvarande sektorer/politikområden. Utgångspunkten är de tre dimensionerna av hållbarhet. Behovet av skydd, hushållning och effektiviseringar inom dessa tre dimensioner betonas. Inga nya politiska förslag redovisas. Strategin utgör en gedigen sammanställning av befintlig politik.

Strategiska kärnområden i nationell strategi för hållbar utveckling

1. Framtidens miljö – allas vårt ansvar
2. Begränsa klimatförändringarna
3. Befolkning och folkhälsa
4. Social sammanhållning, välfärd och trygghet
5. Sysselsättning och lärande i ett kunskapssamhälle
6. Hållbar ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft
7. Regional utveckling och sammanhållning
8. Utveckling av ett hållbart samhällsbyggande

I EU-kommissionens förslag till **en strategi för hållbar utveckling i EU**

(Göteborgsmötet 2001) ges ekonomi, miljö och sociala förhållanden lika vikt. Hållbarhet ska kunna fungera som en drivkraft för förändring. Sex hot/utmaningar för en hållbar framtid identifieras på europeisk nivå: klimat, hälsa, fattigdom, befolkningsstruktur, biologisk mångfald/avfall, trafikstockningar/regional balans.

1990-talet ur ett hållbarhetsperspektiv

- Den nya tiden är global, mer individuell. På sikt blir Västra Götalands attraktivitet och konkurrenskraft helt avgörande för vår välfärd.
- Den nya tiden lovar mindre materialhantering och mer humankapital. Ekonomisk tillväxt med minskad påverkan på miljön kan bli möjlig inom allt fler områden.
- Den nya biologin, materialteknik och informationsteknik är några av framtidens teknikområden. Inom dessa och andra vitala forskningsområden står Västra Götaland starkt.
- En stark åldersstruktur ger bra ekonomiska utsikter de närmaste 5-10 åren. Arbetskraften växer. Viktigt att bädda för ett långt arbetsliv för framtiden.
- Trycket på den högre utbildningen ökar. Sakta fler barn och äldre.
- Göteborgsregionen har starka förutsättningar i en snabbt föränderlig värld.
- Allt starkare motiv att vidga arbets- och boendemarknader. Sjuhärad och Göteborgsregionen växer samman allt mer.
- Betydande risk för fortsatt svag utveckling i Dalsland och delar av Skaraborg.
- Betydande risk för ökade skillnader mellan regiondelar och individer.

Framtidsfrågor i Göteborgsregionen

Göteborgsregionen genomför nu en process med sikte på att utveckla en gemensam och samtidigt levande och föränderlig regionplan i ett rådslag. Visionerna i denna ska ange viktiga gemensamma frågor och diskutera hur man bäst hanterar dem långsiktigt. Processen bygger på nyckelorden **medborgarkraft, bärkraft, konkurrenskraft**.

Utgångspunkten är alltså densamma som då vi här talar om att utvecklingsarbetet i Västra Götaland ska ta hänsyn till den sociala dimensionen, till miljödimensionen och till den ekonomiska dimensionen.

Morgondagens utmaningar

Denna skrift är ett led i arbetet med att ta fram de avgörande utmaningarna för en hållbar framtid i Västra Götaland, så att vi så småningom kan klä dem i viktiga områden för åtgärder och insatser i ett Strategiskt program för hållbar tillväxt för Västra Götaland. Arbetet utgör samtidigt ett underlag för den kommande regionala utvecklingsstrategin.

Vad är en utmaning?

”Hållbar tillväxt” är ett mycket brett begrepp. I stort varje samhälls- och utvecklingsfråga har ett ekonomiskt, socialt och miljömässigt inslag. En medveten princip behövs för att identifiera avgörande utmaningar för hållbar tillväxt i Västra Götaland. Nedanstående frågor gör det lättare att diskutera vilka de långsiktiga utmaningarna egentligen är.

1

Utmaningens omfattning

Innebär rådande trender ett omfattande hot mot vår livskvalitet, eller hotar de att reducera våra sociala, miljömässiga eller ekonomiska tillgångar? Är kostnaderna för att inte göra något ojämnt fördelade?

2

Tidsdimensionen och försiktighetsprincipen

Har vi ett problem som förvärras med tiden och som det blir svårare att göra något åt? Innehåller frågan ett generationsperspektiv?

3

En regional eller lokal dimension

Är problemet möjligt att hantera på lokal och regional nivå? Är det meningsfullt att agera från lokal och regional nivå?

Frågorna betonar hoten. Det är också viktigt att i tid hantera nya frågor som kan förväntas bli väsentliga i en framtid.

Om utmaningar för hållbar tillväxt i Västra Götaland

Vi redovisar här ett antal frågor som vi menar är viktiga för framtiden. De två första utmaningarna berör i första hand den ekonomiska dimensionen, vilken också omfattar den gemensamma infrastruktur som är nödvändig i en region. De tre följande utgår från invånarna medan de två därefter tar sitt avstamp i miljön. De avslutande om teknikutveckling och om behovet av samordning och kommunikation är generella. Det ska vara tydligt att var och en av dessa utmaningar har en direkt koppling till ett generationsperspektiv. Men först visionen. Vi i Västra Götaland har i dag en vision om Det goda livet. Med hållbarhet i centrum för utvecklingsarbetet ökar betydelsen av att se till kommande generationer och deras förutsättningar. Utgångspunkten är barnen. Att alla barn och ungdomar får en bra start i livet och jämlika förutsättningar att utvecklas är grunden.

En region för barnen ger barn och ungdomar social och kulturell stimulans, den ger rika förutsättningar att nå egna livsmål i en hälsosam och varierande miljö. Viljan att få barn i regionen säger mycket om hur vi har det i dag och om vår framtidstro. En region som är bra för barnen är attraktiv och konkurrenskraftig. Beslut som tas med barnens bästa för ögonen och som prioriterar barns utveckling blir bra beslut.

Kan vi leva upp till en vision om en region för barnen?

Vad innebär det i kommuner, regionalt, i företag och organisationer?

Utmaningar

1. En gemensam region
2. Eget ekonomiskt nyskapande
3. Bra utbildning, fungerande arbetsmarknad
4. Öppenhet och mångfald
5. Aktiva invånare, folkhälsa
6. Miljöeffektiv region
7. Förnybara system

Ekonomi

Människa

Miljö

Till ovanstående kommer två frågor som är särskilt viktiga i förändringsarbetet, inom var och en av utmaningarna, nämligen teknikutveckling och samordning, mobilisering och kommunikation.

Den ekonomiska dimensionen

1. En gemensam region

En av de verkligt stora utmaningarna för Västra Götaland i framtiden är att göra regionen till **en** fungerande marknad för arbete, utbildning, kultur, vård och omsorg. Stora regioner är mer konkurrenskraftiga i den globala ekonomin. De växande skillnaderna i utvecklingstakt mellan olika delar av regionen gör det nödvändigt att bygga samman regionen. Att ge invånarna bättre utvecklingsmöjligheter och ett rikare liv är givetvis grunden. Summan av delarna blir större än delarna i sig och vi får mer att leva av och mer att fördela.

En viss storlek på en region krävs för att skapa underlag för ett tillräckligt utbud - med tillräcklig kvalitet - inom områden som utbildning, kompetensutveckling, kultur, vård etc. På en större gemensam marknad skapas direkt utrymme för fler och mer varierade tjänsteföretag. Den samlade bredden i näringslivet ökar, de olika branscherna stärker varandra. Invånarnas möjligheter att finna arbete och att finna ett arbete som upplevs som meningsfullt och utvecklande stärks. Företagen får samtidigt tillgång till en större arbetsmarknad där möjligheten att rätt person hamnar på rätt plats ökar. Mark- och lokaler ökar i värde till följd av den samlade infrastruktur regionen kan erbjuda. Fler företag med höga krav på avkastning kan bedriva verksamhet i området. Inkomsterna för individer med motsvarande arbetsuppgifter blir högre än i andra regioner.

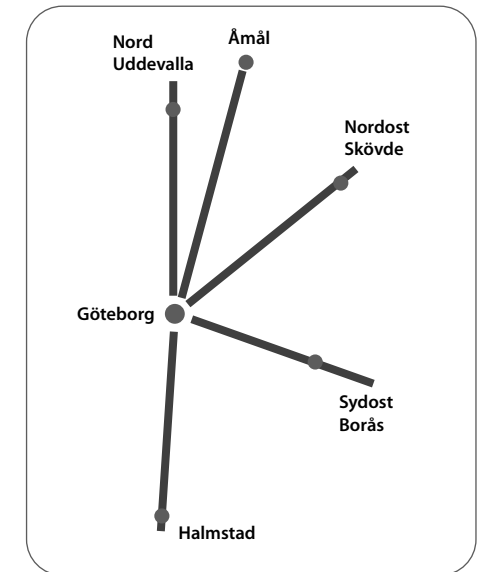
Vad skulle det innebära om vi lyckades skapa en gemensam region byggd på våra särarter?

UTMANINGAR

En bättre infrastruktur och en ökad inom- och mellanregional tillgänglighet ökar konkurrensen mellan t.ex. handels- och andra serviceföretag. Det leder till högre servicekvalitet och till relativt sett lägre priser för konsumenterna. Även den som inte reser tjänar därför på ett bättre transportsystem. Också utveckling av nya företag gynnas starkt av en utveckling mot en större marknad. Den ökade tillgängligheten måste gälla alla grupper i samhället. För de 200.000 invånare i Västra Götaland som har någon form av funktionshinder är tillgänglighet en avgörande utvecklingsfråga, och ett rättvisekrav.

50 miljarder i infrastrukturinvesteringar i Västra Götaland

Med föreslagna investeringar i järnvägsnätet förkortas restiderna avsevärt och många orter i och utanför regionen nås inom en timma.

Källa:

Västra Götalandsregionen, Infrastrukturens påverkan på människors tillgänglighet till arbete och högre utbildning.

Mot en satsning på att närma invånare och företag till varandra i Västra Götaland kan hänsyn till miljödimensionen tala. Frågan om hur en medveten och långsiktig samhällsstruktur planeras och utvecklas blir därför central. Likaså en betoning på att nå effektiva lösningar i alla system, inklusive transportsystemen, inte bara i ett ekonomiskt perspektiv utan också med utgångspunkt i miljön. Allt detta gäller givetvis bara under förutsättning att idéen om en gemensam region är realistisk och att det finns kontaktmönster som går i dessa riktningar. Att så är fallet är otvetydigt. Vi ska ha en gemensam region där känsla av samhörighet, infrastrukturella förutsättningar, vilja till utveckling och ett gott samspel mellan det offentliga och privata bidrar till en bra utveckling.

2. Eget ekonomiskt nyskapande

I ett livskraftigt samhälle kommer nyskapandet inifrån. Vi måste vara uppmärksamma på omvandlingstakten i vårt eget näringsliv och på vår förmåga att kontinuerligt själva utveckla nya produkter och tjänster till konkurrenskraftiga priser. Alternativet är att vara utlämnade åt de globala storföretagens investeringsbeslut.

Förmågan till nyskapande bestäms av flera samverkande faktorer. Våra nätverk för nyskapande utgör verktyget för denna tillväxt. De mänskliga resurserna är viktigast i systemet och entreprenören är det som driver systemet framåt. Regionen är den miljö där tillväxten hämtar sin näring.

Nya insikter om hur nyskapande fungerar har ändrat tolkningen av näringspolitikens uppgift. Samverkan mellan olika discipliner betonas, liksom länkar mellan olika nätverk för nyskapande. Allt viktigare inslag i denna politik blir närhet mellan utbildning och forskning, samverkan mellan forskning/utbildning och näringslivet, att stimulera forskningssamverkan och forskningsspecialisering, underlätta samverkan mellan företag i nätverk, uppmana till samverkan mellan institutioner, stimulera teknikspridning och öka människors rörlighet. Kampen mellan olika forskningsmiljöer i Europa ökar och behovet av verkligt riskvilligt kapital är stort och riskvilligheten en svaghet i förhållande till de mest dynamiska regionerna.

Aktiva invånare och ett allmänt positivt företagsklimat är en grundförutsättning.

Har vi den kraft som krävs för att på sikt leda omvandlingen av vår ekonomi och vårt samhälle? Var finns bristerna?

Den sociala dimensionen

3. Bra utbildning, fungerande arbetsmarknad

En regions framtida välbefinnande vilar på invånarnas attityder, kunskaper och kompetens. I Västra Götaland ska fler vilja och våga pröva nya vägar och alla ska få en chans till lustfyllt, livslångt lärande. Att investera i utbildning och kompetensutveckling är nyckeln till en bra utveckling för invånarna i vår region, inte minst för barnen, men också till en stark framtid för Västsverige. Regioner med en väl utbildad befolkning är attraktiva, växer snabbt och har ett högt välbefinnande.

Vi ska skapa ett utbildningssystem som ger goda kunskaper bland motiverade barn och ungdomar med naturliga och ofta förekommande kontakter med den verklighet som finns utanför skolan, med en stark lust och vilja att gå vidare till högre studier. Vi ska ge bra möjligheter för våra barn att göra kloka framtidsval. Vi kan på sikt inte cementera ett samhälle där invånare av olika kön och från olika länder har olika uppgifter eller där invånare med funktionshinder ställs utanför möjligheter till utbildning och arbete. Den könsuppdelade utbildnings- och arbetsmarknaden ger oerhörda nackdelar för hela ekonomin, för invånare, företag och organisationer. Den bidrar starkt till ett samhälle med inbyggda skillnader mellan könen.

Vi kan inte heller låta obalanserna på arbetsmarknaden bestå. Det gäller bristen på överensstämmelse mellan utbud och efterfrågan på olika kunskaper, kompetenser och yrkesgrupper. Det gäller bristen på efterfrågan på en allt större del av befolkningen. Denna leder till oförmåga att påverka den egna utvecklingen, färre sociala kontakter, lägre delaktighet, sämre hälsa - kort sagt sämre liv.

4. Öppenhet och mångfald

Öppenhet mot omvärlden, internationellt utbyte och mångfald är avgörande förutsättningar för en hållbar framtid i Västra Götaland. Öppenhet handlar om inställningen till andra kulturer, till andra människor, till omvärlden. Att etnisk mångfald ska ses som ett värde i sig skärper kraven på att vi klarar integration av invånare med utländsk bakgrund. Problemen i dag är betydande. Efterhand som invandringen ändrat karaktär från arbetskrafts- till flyktinginvandring har vi fått stora grupper av människor som lever i utanförskap mitt i det svenska samhället. Valdeltagandet är lägre, brottsligheten och missbruket högre. Detta trots stora insatser under det senaste decenniet. Utvecklingen är inte acceptabel. Målet är kompromisslöst; Etnisk mångfald ska vara en tillgång i Västra Götaland. Ett samhälle som klarar delaktigheten är en förutsättning för en hållbar utveckling. Det offentliga har ett stort ansvar för den utveckling vi nu kan avläsa och ett avgörande ansvar för att vända situationen. De utsatta förorterna måste inlemmas i samhället genom medvetna prioriteringar. Individer som är utanför måste få kraft att ta sig tillbaka in.

Vad är viktigast för att få bort obalanserna i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden? Vad behöver vi göra på kort och lång sikt? Var? Hur?

Har vi gemensamt kraft att vända utanförskap och utslagning? Vad är alternativen? Vilka särskilda prioriteringar behöver göras från det offentliga?

5. Aktiva invånare, folkhälsa

Aktiva och företagsamma invånare är en förutsättning för ett starkt civilt samhälle, för utveckling och förnyelse. Viktiga frågor handlar om utbildningen och dess inriktning, ett livslångt lärande, förutsättningar för föreningsliv, den sociala ekonomin etc. En tillåtande samhällskultur är en förutsättning för aktiva invånare, ger utrymme för människors initiativ, uppmuntrar och stödjer dem. Ett aktivt samhälle stimulerar delaktighet och måste vara tryggt. Inte minst för barnen.

Folkhälsan har förbättrats radikalt under 1900-talet. Den ökade livslängden (+ 25 år på de senaste hundra åren) förklaras i huvudsak av förändringar i levnadssättet (40 %) och förbättringar i miljön inklusive boende och arbetsmiljö (40 %). Utvecklingen av sjukvården står för merparten av kvarvarande 20 %. Dagens ökning av ohälsa är med denna bakgrund dramatisk. Att samhällsutvecklingen i stort och förhållanden i arbetslivet har betydelse för utvecklingen är otvetydigt. Många exempel visar samtidigt att det lokalt och regionalt går att bryta den negativa trenden. Vår gemensamma strävan bör vara att ha en befolkning som känner delaktighet, lever meningsfulla liv, förmår påverka sin vardag och har god hälsa.

Vilka vägar ska vi välja för att stimulera och uppmuntra initiativkraft och kreativitet från unga år?

Miljödimensionen

6. Miljöeffektiv region

Om vi i Västra Götaland klarar att vara bättre jämfört med omvärlden då det gäller de verksamheter som vi bedriver i vår ekonomi och som invånare, innebär det att vi tar ett rejält och meningsfullt ansvar för miljön. Rätt hanterat innebär det också att vi kommer att ligga i frontlinjen då det gäller framtidens lösningar. Om vi ska vara effektiva krävs att vi har system för produktion av varor och tjänster som lämnar små spår i miljön i förhållande till motsvarande verksamheter i andra regioner i Sverige och i Europa. I en miljöeffektiv region leder därmed produktion av läkemedel, livsmedel, bilar och lastbilar, möbler, papper, sjukvård, utbildning etc. till en relativt sett låg påverkan på miljön. Om motsvarande produktion skulle ske i andra länder skulle miljön drabbas hårdare. Vi transporterar oss också på ett sätt som i förhållande till vår yta och vår befolkning lämnar små avtryck i miljön. Vi arbetar oförtrutet för att ligga längst fram, för att vara ett föredöme, föregångare. Också för att effektivisera våra energisystem. Men vi kommer inte att lösa alla miljöproblem själva.

Genom att arbeta för att Västra Götaland ska vara en miljöeffektiv region och genom en strävan att nå förnybara system gör vi ett starkt åtagande för att bidra till att de svenska miljömålen nås.

7. Förnybara system

Det starkaste miljökrav som kan ställas är att vi ska ha förnybara system. System som klarar att agera i samklang med miljön. Att vi har förnybara system är särskilt väsentligt inom områden där vi redan idag har stora miljöproblem och där ytterligare påspädning leder till utslagning av ekosystem, biologisk mångfald eller där människors hälsa hotas. För oss i Västra Götaland är det särskilt viktigt att agera för förnybara system där vi själva har verktygen i vår hand. Då räcker det inte att vi är miljöeffektiva. Det räcker inte heller att vi till detta lägger en strävan att påverka den nationella och internationella utvecklingen i rätt riktning. Försiktighetsprincipen måste gälla, vi måste ta ansvar och åtgärda problemen.

Frågor som behöver hanteras på detta sätt rör partiklar i luft, slam och avfall, övergödning, vårt ansvar för vissa hotade arter och att hävda den biologiska mångfalden. Ett jord- och skogsbruk som ges förutsättningar att utvecklas enligt principen om "den gröna cellen" blir väsentligt. På lång sikt är den stora utmaningen, och den enda vägen att klara de ambitiösa miljömålen, att alla system blir förnybara.

Teknisk utveckling

Ny teknik och hur vi använder teknologin är alltid en viktig hållbarhetsfråga. Den teknik vi använder har stor betydelse för hur samhället organiseras, för påverkan på miljön etc. Ett exempel är den nya biologin. Den kommer att beröra alla grupper i samhället under de närmaste decennierna. Det rör hur vi ska ställa oss till de nya möjligheter som den nya tekniken ger, moraliskt, etiskt och på andra sätt. Teknikutveckling måste användas på ett sätt som inte skapar nya problem.

Vad innebär det att klokt använda och delta i utvecklingen av framtidens teknik? Vilka satsningar ska vi våga göra i Västsverige?

Flera frågor behöver diskuteras och hanteras. Vart leder den nya biologin oss? Hur tar vi tillvara de möjligheter som genomik och bioinformatik ger oss? Hur kopplar vi dessa kunskaper till produktion av våra livsmedel, till vår läkemedelsindustri, till vår hälsa? Hur får vi forskning, samhälle och företag att agera tillsammans inom dessa relativt nya ämnesområden? Hur kopplar vi kunskaper om den nya biologin till hela samhällsutvecklingen?

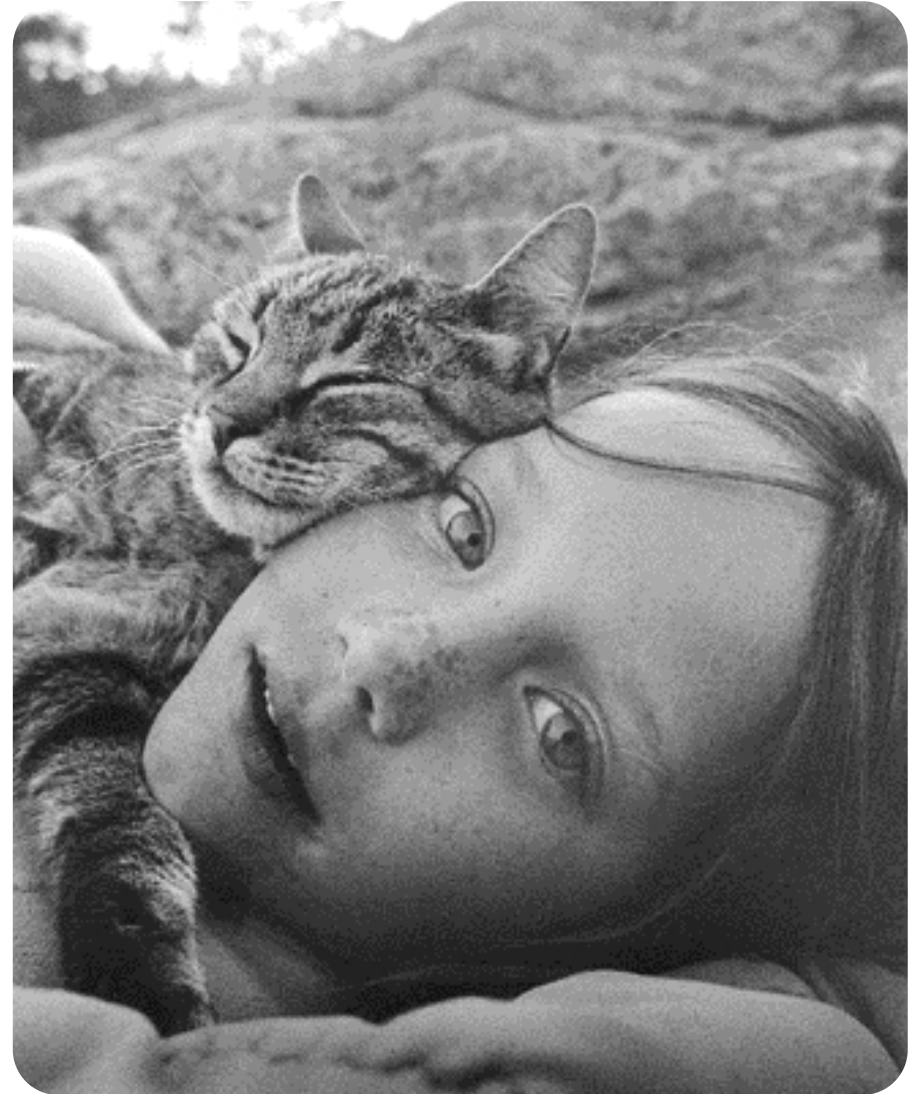
Samordning, mobilisering kommunikation

Sektorssamordning, kommunikation och mobilisering är givna delar i en strategi för hållbar tillväxt. Ingen av de valda utmaningarna utgår från någon enskild sektor. Det krävs samlade insatser från en mängd aktörer och från olika sektorer för att anta utmaningarna.

Från många delar av samhället i stort – från investerare, medarbetare, kunder m.fl. – ställs nu starka krav på att företag och organisationer i sin verksamhet ska beakta miljö och etik. Företag och organisationer blir allt mer medvetna om betydelsen av att deras verksamhet är hållbar. Företag och organisationer som klarar att hantera sin påverkan på människor, miljö och ekonomi trovärdigt och i ett sammanhang blir framtidens vinnare. Regioner med företag och organisationer som förstår och agerar utifrån hållbarhetsperspektivet är framtidens regioner.

Kommunikation och mobilisering bör mot denna bakgrund i första hand gå genom initiativ där **företag och organisationer** av egna rationella skäl **börjar agera på ett hållbart sätt**. I takt med att det sker kommer den största omsvängningen mot ett hållbart samhälle. Motsvarande resonemang kan också användas på invånarna i Västra Götaland. För invånarna som grupp torde konsumentinflytandet vara den viktigaste faktorn.

Den andra stora vägen att få hållbarhetsperspektivet att genomsyra framtiden i Västra Götaland, med en förståelse för såväl ekonomi, miljö och invånare, är **utbildningssystemet**. Efter internationella förebilder bör omfattande möjligheter ges att etablera utbildning på alla nivåer i skolsystemet, såsom forskning med hållbarhet som värdegrund.

Vi ska driva förändringsarbetet i vardagen, genom företag och organisationer. Genom invånare och konsumenterna.

Dagens mål i regionens utveckling

Västra Götalandsregionen har i dag och fram till år 2007 ansvaret att driva och samordna det regionala utvecklingsarbetet i Västra Götalands län, även för statens räkning. Utvecklingsstrategin togs i stort samförstånd i Västra Götaland 1999 efter en omfattande process med ett stort antal intressenter involverade. Arbetet bedrivs med tio mål för det regionala utvecklingsarbetet. Slutligen beskrivs dessa mål något mer utförligt med anknytning till utmaningar för en hållbar framtid i Västra Götaland.

Tio mål för dagens regionala utvecklingsarbete

Mål 1 Hållbar tillväxt

Mål 2 Ledande i kunskapsutveckling och kompetens

Mål 3 IT-region i europeisk tätposition

Mål 4 50 miljarder på tio år till trafikens infrastruktur

Mål 5 Ledande i Europa inom resurssnål och miljövänlig teknik

Mål 6 Öka försprånget som Sveriges ledande kulturregion

Mål 7 Tydlig ledning som Skandinaviens mest besökta turistregion

Mål 8 Internationellt känd och erkänd som samarbetspartner

Mål 9 Föregångare i jämställdhet

Mål 10 Föredöme i integration

Hållbar utveckling, integration, internationalisering och jämställdhet ska dessutom präglade arbetet i samtliga mål.

Några utmaningar för hållbar tillväxt från de tio RUS-målen

MÅL 1 HÅLLBAR TILLVÄXT

Skillnaderna i utvecklingstakt mellan olika delar av regionen måste minska. Västra Götaland måste växa med egen kraft, baserat på genuint nyskapande, byggt på en stark samverkan mellan forskning, näringsliv och politik. Produkter och tjänster i Västra Götaland ska produceras effektivt, vilket innebär låga utsläpp och hälsosamma arbetsplatser. Utanförskapet måste brytas. Tillväxten i regionen ska ligga på europeisk toppnivå.

MÅL 2 LEDANDE I KUNSKAPSUTVECKLING OCH KOMPETENS

Utbildningssystemet ska stärkas så att obalanserna på arbetsmarknaden begränsas. Andelen som går vidare till högre utbildning ska öka radikalt för att trygga framtiden och ge invånarna ett gott liv. De regionala skillnaderna måste minska. Tillgängligheten till utbildning och kompetensutveckling i både tid och rum behöver öka över hela regionen. Varannan vuxen ska ha någon form av högskoleutbildning. Minst en högskola ska utvecklas till universitet.

MÅL 3 IT-REGION I EUROPEISK TÄTPOSITION

De möjligheter som IT innebär för att öka produktivitet och effektivitet, för att värna miljön och för att ge invånarna i Västra Götaland ett bättre liv ska tas tillvara. Västra Götaland ska inom en tioårsperiod vara en ledande IT-region i Europa. En väl utbyggd infrastruktur i alla delar av regionen, till invånare och företag, är en förutsättning för att nå målet. Att alla ungdomar ges goda och likvärdiga förutsättningar för att utnyttja IT är grunden.

MÅL 4 50 MILJARDER PÅ TIO ÅR TILL TRAFIKENS INFRASTRUKTUR

Vi behöver ett transportsystem för hållbar tillväxt. Ett transportsystem som; stärker industrins och handelns internationella konkurrenskraft och samtidigt utvecklas mot långsiktig hållbarhet; som möjliggör en fördjupad regional samverkan i Västkandinavien; som ger förbättrad tillgänglighet till arbete, utbildning, kultur och service i hela regionen och förenar bra framkomlighet i storstadsområdet med en god livsmiljö.

MÅL 5 LEDANDE I EUROPA INOM RESURSSNÅL OCH MILJÖVÄNLIG TEKNIK

Fler företag och organisationer behöver inse att ekonomin på sikt blir bättre genom ökad miljömedvetenhet och genom att man agerar medvetet i den riktningen. FoU, näringsliv och de offentliga organen måste knytas samman för att förbättra det långsiktiga och det strategiska samarbetet samt för att öka förutsättningarna att utveckla och kommersialisera olika innovationer.

MÅL 6 ÖKA FÖRSPRÅNGET SOM SVERIGES LEDANDE KULTURREGION

Kulturarv och kulturinstitutioner fortsätter att ge regionen och dess delar stolthet, livskraft och profil. Det civila samhällets behov ska vara utgångspunkt för kulturinstitutionernas verksamhet. Institutionernas kompetens är en självklar resurs för medborgarna. Kulturen måste samtidigt bli accepterad som näring. En näring som behöver fortsatt utveckling inte minst för att ytterligare stärka de strukturer som bär upp de nationella topparna.

MÅL 7 TYDLIG LEDNING SOM SKANDINAVIENS MEST BESÖKTA OCH UPPSKATTADE TURISTREGION

Fortsatta satsningar på att samla olika aktörer, både offentliga och privata, kring en samsyn om kvalitet i besök och upplevelse. Vi ska i samverkan skapa och kommunicera bilder av Västra Götaland som en attraktiv region att besöka, återvända till och rekommendera som resmål. För att lyckas krävs förbättrad kunskap om näringen, utbildning och tydliga varumärken som identifieras med kvalitet och ett aktivt miljötankande.

MÅL 8 INTERNATIONELLT KÄND OCH ERKÄND SOM SAMARBETSPARTNER

Västra Götaland är ett område som är öppet mot omvärlden och ständigt vaket för nya impulser. Det internationella utbytet, inte minst inom utbildning och FoU, är betydande. Med ökat utbyte följer en ökad acceptans av och en positiv värdering av mångfald och erfarenheter från skilda kulturer.

MÅL 9 FÖREGÅNGARE I JÄMSTÄLLDHET

Att bryta den könsuppdelade arbetsmarknaden och traditionella utbildningsval är en huvudfråga för jämställdheten, men också för tillväxten i regionen. Det mänskliga och ekonomiska slöseriet med stigande ohälsa måste också brytas. Särkilt oroande är ökningen av ohälsan för unga kvinnor och män samtidigt som långtidsjukskrivningar för kvinnor över 50 år nått nya rekordnivåer. Kvinnors makt och inflytande i arbetslivet och i politiken behöver öka.

MÅL 10 FÖREDÖME I INTEGRATION

Utanförskap bland invånare med utländsk bakgrund måste motverkas. Om vi vill skapa ett samhälle som bygger på visionen om "Det goda livet" måste det bli tillgängligt för alla, oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Utanförskapet är oftast en konsekvens av mer eller mindre synliga fördomar. Vi måste bli bättre på att använda våra invandrades resurser och se de möjligheter som etnisk mångfald kan erbjuda.

Referenslitteratur

- Bossel, H., Indicators for Sustainable Development: Theory, Method, Applications, International Institute for Sustainable Development, Canada, 1999
- Econ Analys och Information, SWOT-analys av Västra Götalandsregionen, förutsättningar för regional utveckling i Västra Götaland, Stockholm, 1998
- European Commission, A Sustainable Europe for a better World, A European Union Strategy for Sustainable Development, (com 2001/264), Brussels, 2001
- European Union, Committee of the Regions, Evaluating Quality of Life in European regions and Cities, Brussels, 1999
- European Commission, ESDP – Det regionala utvecklingsperspektivet. Mot en balanserad och hållbar utveckling av EU:s territorium. Luxembourg, 2000
- European Commission, DG Miljö, På väg mot lokal hållbarhet – gemensamma europeiska indikatorer, www.sustainable-cities.org
- European Commission, Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Dev. of the Regions of the European Union, Luxembourg, 1999
- Göteborgsregionens kommunalförbund, Kommunal samverkan – Regional styrka, Inbjudan till rådslag, Göteborg, mars 2002.
- Harris, Wise, Gallagher, Goodwin, A survey of Sustainable Development, Frontier Issues in Economic Thought, Tufts University, Washington USA,
- Länsstyrelsen Västra Götaland och Västra Götalandsregionen, Balans i livet - Jämställdhetsstrategi för Västra Götaland, Göteborg, 2000
- Länsstyrelsen Västra Götaland, Miljömålen i Västra Götaland, remissupplaga Göteborg, maj 2002
- Naturvårdsverket, Bredda Perspektiven, Rapport 5163, Stockholm, 2001
- Nordiska Ministerrådet. Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden. 2000
- NORVISION, A Spatial Perspective for the North Sea Region, Germany, 2000.
- NUTEK, Starka Regioner, Stockholm, 2002
- OECD, Frameworks to Measure Sustainable Development, An OECD Expert Workshop. Paris, 2000
- OECD, Sustainable Development – Critical Issues, Paris, 2001(OECD 2001 a)
- OECD, The Interim Report on the OECD Three-year project on Sustainable Development, Paris, 1999
- OECD, Towards Sustainable Household Consumption? Trends and policies, Paris, 2002
- OECD, Towards Sustainable Development, Indicators to measure Progress. Rom 1999. Internet 2000
- OECD, The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital, Paris, 2001 (OECD 2001 b)
- Regeringens proposition 2001/02:4, En politik för tillväxt och livskraft i hela landet, Stockholm, 2001
- Regeringens skrivelse RS 1992/93:13, Agenda 21, ett handlingsprogram för nästa århundrade, Stockholm
- Regeringens skrivelse RS 2001/02:172, En nationell strategi för hållbar utveckling, 2002
- SCB, Naturvårdsverket, Miljödepartementet, Sustainable Development Indicators for Sweden – a first set 2001, Örebro, 2001
- SOU 2000:41, Välfärdsbokslut - Välfärd, ofärd och ojämlikhet, Stockholm 2000
- SOU 2001:2, Effektiv användning av naturresurser, Stockholm 2001
- Västra Götalandsregionen, Det goda livet – Folkhälsopolitisk policy för Västra Götalandsregionen, Mariestad, 2000
- Västra Götalandsregionen, En region att växa i - Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland, Göteborg, 1999
- Västra Götalandsregionen, Hållbar tillväxt i Västra Götaland, Tillväxtens tre dimensioner - Regional politik för hållbar tillväxt, Göteborg, 2001.
- Västra Götalandsregionen, Infrastrukturens påverkan på människors tillgänglighet till arbete och högre utbildning, Göteborg, 2002
- UN, World Commission on Environment and Development: Our Common Future. New York 1987

Kontaktpersoner

Utmaningarna i detta material har tagits fram av Västra Götalandsregionen. I arbetet har följande organisationer, kontaktpersoner deltagit. Välkommen med synpunkter och förslag på åtgärder till någon av kontaktpersonerna eller till någon av oss inom Västra Götalandsregionen.

Arbetsgrupp - Strategiskt program för hållbar tillväxt

Agenda 21 i Väst	Birgitta Nilsson 0320-35075 Lars Odén 031-254909
Bildningsförbunden Västra Götaland	Hans-Inge Sältenberg 0522-653332 Bo Ljungqvist 0522-653332
Chalmers	Helene Bergsten 031-7721000 Bengt Steen 031-7721000
Dalsland Fyrstad	Morgan E Andersson 0530-35111 Karin Stenlund 0520-495000 Natalie Tordnell 020-328080
Företagarnas Riksorganisation (FR) Göteborgs Universitet Göteborgsregionen	Anders Drougge 0521-65030 Tommy Garling 031-7731000 Gustav Höjer 031-3355035 Per Kristersson 031-3355035 Maria Larsson 031-612402
Högskolan Borås	Nils Lindh 033-164000 Jessica Magnusson 033-164000
IFS och Invandrarföreningar	Abbas Zarrinpour 0707-736906 Houda Zoudi 0704-954733
LO	Krister Andersson 031-7743050 Päivi Nieminen 031-7743050
LRF	Inger Jakobsson 033-442840 Per-Olof Olsson 033-442840
Länsarbetsnämnden	Monica Klawitter-Carlsson 033-173500 Bertil Lidfeldt 031-7751200
Länsstyrelsen	Anne-Marie Jonsson 031-605000 Tord Wennerblom 031-605000
Norra Bohuslän/Bosam	Gunvor Andersson 0524-18000 Elsie Hellström 0524-28350 Bengt Ljungberg 0522-96000
SACO	Jonas Bengtsson 08-6134800 Karin Wetterlund 031-677000
Sjuhärad	Jan Eurenus 0320-17000 Jörgen Rylander 033-357000
Skaraborg	Kristina Anderback 0511-67070 Kristina Eklof 0500-498000 Patric Ericsson 0500-448954 Yvonne Träff 0510-770000
Svenskt Näringsliv	Anna-Lena Johansson 031-629400 Elisabeth Nilsson 0500-443650
TCO Västsvenska industri och handelskammaren	Mona Skog 033-294150 Tomas Hultgren 031-835900
Högskolan Skövde Högskolan Trollhättan Uddevala SLU Skara	Leif Larsson 0500-448000 Olof Blomqvist 0520-475000 Sölve Johnsson 0511-67000

Politiska partier, Västra Götalandsregionen

Centerpartiet. Elving Andersson, elving.andersson@vgregion.se
Folkpartiet Liberalerna. Bengt Eliasson, bengt.eliasson@vgregion.se
Kristdemokraterna. Anders Ivarsson, anders.ivarsson@vgregion.se
Miljöpartiet, Mona Jönsson, mona.jonsson@vgregion.se
Moderata Samlingspartiet. Dan Åberg, dan.berg@moderat.se
Sjukvårdspartiet, Folkets vilja. J-O Gustafson, jan-olof.gustafsson@vgregion.se
Socialdemokraterna. Sara Bjursell, sara.bjursell@vgregion.se
Vänsterpartiet. Dan Gahnström, dan.gahnstrom@vgregion.se
Telefon 0521-27 57 51, 0521-27 50 00

De namngivna för respektive parti är politiska sekreterare 2002. Sök gärna de politiska sekreterarna eller ledamöter i beredningar/nämnder för regional utveckling, kultur, miljö alternativt ledamöter i Regionstyrelsen Västra Götalandsregionen. (se www.vgregion.se).

Ansvariga politiker Mål 1 Hållbar Tillväxt i Västra Götaland 1999 - 2002
Ulrik Nilsson (m), Mona Jönsson (mp)

Regional Utvecklingsstrategi Västra Götaland: Yngve Johansson, yngve.johansson@vgregion.se
Tillväxtprogram i Västra Götaland: Agneta Mårdsjö, agneta.mardsjo@vgregion.se
Strukturfondsprogram i Västra Götaland: Claes Ekdahl, claes.ekdahl@vgregion.se
Miljösekretariatet: Peter Holmberg, peter.holmberg@vgregion.se,
Mikaela Nilsson, mikaela.nilsson@vgregion.se
Kultursekretariatet: Kerstin Quentzer, kerstin.quentzer@vgregion.se,
Annika Strömberg, annika.stromberg@vgregion.se
Telefon 031-630500

Ansvariga för:

Folkhälsöfrågor: Peringe Carlsson
Handikappfrågor: Annika Wennerblom
Information: Kerstin Einarsson

Ansvariga för dagens mål i den Regionala utvecklingsstrategin Mål 1-10

1. Åke Lindén
2. Göran Fock
3. Katarina Ahlin
4. Rolf Thor
5. Gunilla Sandström
6. Kerstin Quentzer
7. Bo Öster
8. Lars-Erik Blomgren
9. Karin Wenander
10. Marie Sjövall

För ytterligare upplysningar eller frågor kontakta:

Utredare Tomas Ekberg 070-6678385 tomas.ekberg@vgregion.se eller
Regionutvecklingsdirektör Bertil Törsäter 031-630500 bertil.torsater@vgregion.se

STORA UTMANINGAR FÖR EN HÅLLBAR FRAMTID

Detta är ett led i arbetet med att ta fram de avgörande utmaningarna för en hållbar framtid i Västra Götaland, så att vi så småningom kan klä dem i viktiga områden för åtgärder och insatser i ett program för hållbar tillväxt för Västra Götaland. Arbetet utgör ett underlag för den regionala utvecklingsstrategin från 2003 och för de nya tillväxtprogrammen från 2004.

Vår förhoppning är att skriften ska fungera som underlag för en diskussion om framtiden i Västra Götaland, i flera sammanhang och under lång tid framöver.

Vi presenterar en grund för vår vision om ett gott liv – visionen om en hållbar utveckling. Vi försöker visa hur en sådan vision kan genomsyra de frågor vi ställer oss för framtidens Västra Götaland. Vi diskuterar utvecklingen i regionen under 1990-talet och in i 2000-talet.

Vi analyserar hur omvärlden och de trender och tendenser vi kan se där kan påverka vår framtid.

Avslutningsvis redovisas ett antal utmaningar som vi menar måste antas om vi ska kunna gå en hållbar framtid till mötes.

Att söka svaren på de frågor som ställs är en uppgift som fortsätter under många år framöver.